

T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANA BİLİM DALI
İLETİŞİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

**YAZILI BASINDA SURİYELİ SİĞINMACILARA
DÖNÜK LİNÇ EYLEMLERİNİN
HABERLEŞTİRİLMESİ**

OSMAN ARI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL, HAZİRAN 2019

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE REKLAMCILIK ANA BİLİM DALI

İLETİŞİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

YAZILI BASINDA SURİYELİ SİĞINMACILARA
DÖNÜK LİNÇ EYLEMLERİNİN
HABERLEŞTİRİLMESİ

OSMAN ARI

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi REMZİYE KÖSE ÖZELÇİ

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL, HAZİRAN 2019

T.C.

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı İletişim Yönetimi Bilim Dalı 141303021 numaralı yüksek lisans öğrencisi Osman Arı'nın, "Yazılı Basında Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç Eylemlerinin Haberleştirilmesi" adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 11/06/2019 tarih ve 2019/10 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 26/06/2019

Öğretim Üyesi Adı ve Soyadı			İmzası
1.	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Remziye Köse Özelçi	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Hüdayi Sayın	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Cihan Oğuz	

İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İletişim Yönetimi

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

16/07/2019..

Adı-Soyadı

Osman Arslan

İmzası

[Handwritten Signature]

ÖZET

2011 yılında Suriye’de patlak veren iç savaş neticesinde ortaya çıkan mülteci ya da sığınmacı krizi hala devam etmektedir. Uluslararası örgütlere göre 2. Dünya Savaş’ından bu yana dünyanın karşı karşıya kaldığı en büyük mülteci krizi olan Suriyeli mülteciler krizinin birinci muhataplarından biri de Türkiye’dir. Resmi ve resmi olmayan, kayıtlı ve kayıt dışı sayılarla birlikte milyonlarca Suriyeli sığınmacıyı barındıran Türkiye’de Suriyeli sığınmacılar kısa, orta ve uzun vadede üzerine en çok konuşulacak, akademik çalışma yapılacak alanlardan biridir.

Nitekim özellikle 2014 yılından itibaren Suriyeli sığınmacı sayısının hızlı artışı ile birlikte Türkiye’de Suriyeli sığınmacılarla ilgili çok sayıda akademik çalışma yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir. Ülkenin çeşitli kentlerine dağılmış milyonlarca Suriyeli sığınmacı ile ilgili medyada kullanılan dil, sığınmacılara dönük algı, tutum ve davranışları etkilemektedir. Türkiye’de medyada Suriyelilerin temsili üzerine önemli ölçüde çalışma yapılmasına karşın Suriyelilere dönük linç eylemlerinin medyada nasıl temsil edildiğine dair çalışma sayısı oldukça azdır. Bu çalışma bu alandaki literatüre katkı sunmak amacıyla Suriyeli sığınmacıların en fazla Türkiye’ye giriş yaptığı iki yıl olan 2015 ve 2016 yıllarında Türkiye’de ana akım yazılı basının iki temsilcisi olan Hürriyet ve Sözcü gazetelerindeki Suriyeli sığınmacılara dönük linç eylemlerinin haberleştirilmesi üzerine odaklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Suriye, Sığınmacı, temsil, Linç, Yazılı Basın

ABSTRACT

The Syrian civil war which started in 2011 caused a major refugee crisis and the Syrian refugee crisis is still continuing. According to international organizations, the Syrian refugee crisis is the largest refugee crisis after World War II. Turkey is one of the most affected countries by the refugee crisis. Turkey has been already hosting millions of Syrian refugees and inevitably these refugees are one of the most important academic fields of study in the short to medium and long term.

Since 2014 the number of Syrian refugees in Turkey has increased from a periodic basis. Consequently, academic studies on Syrian refugees have also increased. The language used in media related to millions of Syrian refugees living in different parts of the country affects the perception, attitude and behaviours aimed at refugees. In this regard, although there are many studies about the representation of Syrian refugees in the media there almost never studies on lynching directly target to Syrian refugees. This study will focus on the representation of lynching acts against the Syrian refugees in the media between the period of 2015 and 2016.

Keywords: Syria, Refugee, Representation, Lynching, Printed Press.

ÖNSÖZ

Dört ana bölümden oluşan bu çalışmada Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da linç girişimlerinin ana akım yazılı basında nasıl temsil edildikleri üzerinde durulmuştur. Bu tezin temel amacı ana akım yazılı basında Suriyeli mültecilere dönük linç ya da linç girişimlerinin ana akım yazılı basında nicel ve niteliksel olarak nasıl temsil edildiğini tespit etmektir. Çalışmanın önemi, Suriyeli sığınmacılarla ilgili oldukça geniş bir akademik literatür oluşmasına karşılık sığınmacılara yönelik linç eylemleri ve bunların medyadaki görünüşleri ile ilgili yok denecek kadar az çalışmanın bulunmasından ileri gelmektedir. Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, dünyada ve Türkiye’de lincin kısa tarihi üzerine odaklanmaktadır. İkinci bölümde ise göç çalışmaları literatüründen yararlanarak tezde sıklıkla kullanılan mülteci, sığınmacı, insani kriz ve benzeri kavramların açıklamasına ek olarak Türkiye’nin tarihsel olarak yaşadığı mülteci krizleri ve bunlar karşısında uyguladığı politikalara odaklanmaktadır. Bu iki bölümün yazılma motivasyonu linç ve sığınmacı anahtar kavramları üzerinden ilerleyen teze dair tarihsel bağlam bilgisi sunmaktır. Çalışmanın üçüncü bölümünde medya metinlerinin çözümlenmesinde kullanılan söylem analizi ile ilgili kavramsal bir çerçeve sunulmaktadır ve son bölümde de belirlenen yazılı medya metinlerinin belirlenen metodoloji kapsamında analizi yapılmaktadır.

Bu tezin hazırlanması sürecinde gösterdiği titiz danışmanlığa ek olarak sabrından ve anlayışından ötürü değerli Danışmanım Remziye Köse Özelçi’ye çok teşekkür ederim. Ayrıca kıymetli eleştirel katkılarından ötürü jüri üyelerim olan Hüdayi Sayın ve Cihan Oğuz’a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Amacı	3
1.1. Araştırmanın Önemi	3
1.2. Araştırmanın Varsayımları	5
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	5
I. BÖLÜM.....	7
LİNÇ: KAVRAMIN KISA TARİHÇESİ.....	7
1.Tanım: Linç	7
2.Dünyada Lincin Kısa Tarihi	9
3. Linç Eyleminin Gerekçeleri	13
3.1. Sosyo-Psikolojik Gerekçeler	14
3.2. Yapısal Gerekçeler	15
3.3. Kültürel Gerekçeler	16
4.Türkiye’de Lincin Tarihi: Erken Cumhuriyet Döneminden Günümüze.....	16
4.1. 1960’larla Birlikte Yön Değiştiren Linç	222
II. BÖLÜM	25
SURİYE KRİZİ VE TÜRKİYE’NİN SIĞINMACI POLİTİKASI	25
1.Bazı Kavramlar: İnsani Kriz, Göç, Mülteci, İltica, Sığınmacı	26
2.Türkiye’nin Sığınmacı Politikası.....	30
2.1. 1988 Sığınmacı Krizi ve Türkiye’nin Politikası.....	311
2.2. 1991 Sığınmacı Krizi ve Türkiye’nin Politikası.....	322
2.3. Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Türkiye’nin Politikası.....	33
III. BÖLÜM.....	38
YÖNTEM VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	38

1.Dil ve Söylem	39
1.2. Söylem Teorisi	411
1.3. Eleştirel Söylem Analizi	42
IV. BÖLÜM	46
ANA AKIM MEDYADA SURİYELİ SIĞINMACILARA DÖNÜK LİNÇ EYLEMLERİNİN TEMSİLİ	46
1.Haber Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı	47
1.2. Haber Sayılarının Seçilen Anahtar Sözcüklere Göre Dağılımı	49
1.3. Gazetelerdeki Suriyeli Sığınmacı Haberlerinin Temalara Göre Dağılımı	51
2.Linci Normalleştirme Söylemi: “Suriyeli Gerilimi, Korkutan Gerginlik”	577
3.Linci Meşru Gösterme: Kriminalize Etme, Düşmanlaştırma Söylemi	60
4.Lincin Bir İmtiyaz Olarak Tanımlanması: Galejana Gelme Hakkı	65
5.Yaratılan Tehdit Algısı ve Onu Bertaraf Etme Yöntemi Olarak Linç	71
6.Lincin Adını Koymak: Linç, Linç Girişimi, Gerginlik, Savaş, Yükselen Tansiyon, Öfke...	79
SONUÇ	822
KAYNAKÇA	86

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. 2015 Yılında “Suriyeli, Sığınmacı, Linç ve Mülteci” anahtar sözcüklerinden herhangi birinin geçtiği haber sayısının gazetelere göre dağılımı.	47
Tablo 2. 2016 Yılında “Suriyeli, Sığınmacı, Linç ve Mülteci” anahtar sözcüklerinden herhangi birinin geçtiği haber sayısının gazetelere göre dağılımı.	48
Tablo 3. 2015 Yılında belirlenen anahtar sözcüklere göre gazetelerdeki haber dağılımı.	49
Tablo 4. 2016 Yılında belirlenen anahtar sözcüklere göre gazetelerdeki haber dağılımı.	50
Tablo 5. Suriyeli Sığınmacılarla ilgili haberlerin gazetelerde temalara göre dağılımı.	51
Tablo 6. 2015 Yılında Gazetelerde Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç Haberlerinin dağılımı.	56
Tablo 7. 2016 Yılında Gazetelerde Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç Haberlerinin dağılımı.	56

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

IOM: International Organization for Migration

KKK: Ku Klux Klan

KTC: Kıbrıs Türktür Cemiyeti

MTTB: Milli Türk Talebe Birliği

NAACP: National Association for the Advancement of Colored People

NATO: North Atlantic Treaty Organization

TDK: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

Toplam dört bölümden oluşan bu çalışmada Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da linç girişimlerinin ana akım yazılı basında nasıl haberleştirildiği üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümü linç kavramının tarihsel serüveninden bugünkü anlamına ulaşmaya kadar olan kısa serüvenine değinmektedir. Bu bölümde kavramın tarihçesi ile birlikte, kavramın icat edildiği yer olan Amerika Birleşik Devletleri’nde lincin kısa tarihi üzerinde durulmaktadır. Yine bu bölümde linç eylemlerinin gerekçeleri incelenerek linç kavramının Türkiye’de cumhuriyet tarihi boyunca ne anlama geldiği ve nasıl sergilendiği belirli örnekler üzerinden açıklanmaktadır, başka bir ifade ile Türkiye’de lincin kısa tarihi bu bölümde aktarılmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü göç, mültecilik, insani kriz, iltica, sığınmacılık gibi kavramların hukuksal karşılığının ne olduğu üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda yine bu bölümde Türkiye’nin sığınmacı politikası Suriye krizi bağlamında incelenmektedir. Türkiye’nin sığınmacı politikası, 1988, 1991 ve son olarak Suriye krizi ile ortaya çıkan mülteci sorunu ile birlikte ele alınarak tarihsel bir süreç çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu yolla 1988’den Suriye sığınmacı krizine kadar Türkiye’nin sığınmacı politikasına dair bir taslak sunulmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, tezin konusunu teşkil eden Suriyeli sığınmacılara dönük linç eylemlerinin yazılı basında nasıl haberleştirildiğine, hangi kavramsal çerçeve ve yöntem ile analiz edileceği üzerinedir. Bu doğrultuda, dil, söylem, eleştirel söylem analizi gibi kavramlar mercek altına alınmaktadır. Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölüm ise yazılı basında Suriyeli sığınmacılara dönük linç eylemlerinin nasıl haberleştirildiğinin

analizi üzerinde bina edilmiştir. Analizin ilk kısmında belirlenen dönem aralığında ve seçilen yazılı basın mecralarında konu ile ilgili haberlerin öncelikle niceliksel ve belirli temalar dahilinde dağılımı sunulmaktadır. Bu niceliksel verilerden de yararlanarak incelenen haberlerden seçilen sayılı haber söylem analizine tabi tutulmaktadır.

Tezin konusunun belirlenmesinde Türkiye’de sosyal bilimler alanında linç meselesinin yeterince işlenmiş bir konu olmaması belirleyici olmakla birlikte, özellikle 2011’den sonra Türkiye’nin daha önce yaşadığı deneyimlere benzer olmayan bir göç akınına maruz kalmasının ülkenin çeşitli yerlerinde meydana getirdiği sosyal, siyasal rahatsızlıklar, tepkiler ve nihayet bunların linçlere dönüşmesi etkili olmuştur. Literatürde ayrımcılık, ırkçılık, cinsiyetçilik gibi temalar üzerine -ki bunlar mülteci ve yabancıları da kapsamaktadır çoğu zaman- birçok çalışma bulunmasına rağmen linç meselesine ve özellikle Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da linç girişimlerine odaklanan çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Dolayısıyla bu çalışma sayıları milyonlarla ifade edilen, Türkiye’ye yerleşen Suriyeli sığınmacıların, gelecekte karşılaşacakları sorunlardan olabilecek toplumsal dışlanma, kriminalizasyon ve bunların bir sonucu olarak ortaya çıkacak linç ya da linç girişimlerinin, belirtilen dönemde medyada nasıl temsil edildiğine bakarak ileriki çalışmalar için bir örnek teşkil etmeyi amaçlamaktadır. Dönem aralığının seçilmesinde Suriyeli mülteci-sığınmacı akınının en yoğun olduğu dönem aralığı olması dikkate alınmıştır ki, bu dönem aynı zamanda Suriye’deki iç savaşın da en şiddetli dönemlerini yaşadığı zaman dilimine karşılık gelmektedir.

1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı 2015 ile 2016 tarih aralığında Türkiye’de ana akım yazılı basında Suriyeli sığınmacılarla ilgili linç haberlerinin gazetelerdeki temsiline odaklanmaktır. Çalışma kapsamında belirlenen dönem aralığında ve seçilen yazılı basın mecralarındaki Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin taranması ve taranan haberler içinde sığınmacılara dönük linç haberlerinin hem niceliksel hem de niteliksel bir analizinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu yolla Suriyeli sığınmacılara dönük linç haberlerinin ana akım yazılı basında nasıl, ne sıklıkla ve hangi söylemsel çerçevelerde yer aldığını ortaya koymak, bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Linç literatürüne bakıldığında kavramın daha çok Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte anıldığı ve linç çalışmalarının daha çok Amerika merkezli yapıldığı gözlenmektedir. Lincin hem kavram olarak hem de tarihsel anlamda örneklerinin Amerika’da yoğunlaşması, salt Amerika ile sınırlı olduğu anlamına gelmez. Türkiye’de ise linç, üzerine çok fazla akademik çalışma yapılmış bir alan değildir. Tanıl Bora’nın (2014) *Türkiye’nin Linç Rejimi* çalışması bu alandaki en önemli çalışmalardan biridir. Türkiye’nin linç kavramının tarihsel serüveni ve Türkiye’nin kısa bir linç tarihini ortaya koyan çalışma, alanındaki en önemli eserlerden biridir. Yine Murat Belge ve Berat Günçikan tarafından yayımlanan *Linç Kültürünün Tarihsel Kökeni Milliyetçilik* (2006) çalışması güncel linç örnekleriyle birlikte milliyetçilik ve linç arasındaki ilişkiden hareketle Türkiye’nin linç hafızasını sunmayı amaçlamaktadır. Edebiyat (Bora ve Cantek, 2016) ve sinema (Linç filmi, Vurun Kahpeye...) gibi alanlarda işlenen linç teması yeterince akademik literatürde

yer edinememiştir. Ahmet Özgür tarafından hazırlanan *Türkiye’de Linç Olgusu: Farklı Grupların Linç ve Toplumsal Şiddet Hakkındaki Düşünceleri* (2007) başlıklı yüksek lisans çalışması, 2000 sonrası Türkiye’de yaşanan belirli linç vakaları üzerine yapılmış bir çalışmadır. Betül Baki tarafından hazırlanan *Türkiye’de 1991-2011 Dönemlerinde Gerçekleşen Linç Eylemlerinin Analizi* (2013) başlıklı yüksek lisans çalışması belirtilen tarih aralığında linç eylemlerinin haritasını ortaya koyarak eylemlerin gerçekleştirilme motivasyonları üzerinde durmaktadır. Zeynep Yılmaz’ın *Hukuki Açından Toplumsal Şiddet Olarak Türkiye’de Linç* (2012) başlıklı çalışması ise linç hukuki açıdan derinlikli bir analiz getirmektedir. Filiz Ağbaba Gürsel tarafından hazırlanan *Türkiye’de Sosyal Bir Olgu Olarak Lincin Medyadaki Temsilleri Üzerine Eleştirel Bir İnceleme* (2014) başlıklı çalışması, seçilmiş linç örneklerinin medyadaki temsili üzerine odaklanmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ile ilgili özellikle 2014’ten itibaren geniş bir literatürün olmasına karşın sığınmacıların karşılaştıkları linç eylemlerine dair neredeyse yok denecek kadar az çalışma vardır. *Murat Erdoğan’ın Türkiye’de Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum* (2015) bu alandaki en kapsamlı çalışmalardan biridir. Çalışmanın bir bölümü de incelenen yerel gazetelerde Suriyelilerin temsili üzerine odaklanmaktadır. Medyada Suriyeli temsili üzerine yazılı literatür oldukça geniştir; Hatice Çoban Keneş, *Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı* (2015); Göker ve Keskin, *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar* (2015); Doğanay ve Çoban Keneş, *Yazılı Basında Suriyeli Mülteciler: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal İnşası* (2016); Hakan Ataman, *Yazılı Basında Ayrımcı Söylem, Suriyeli Mülteciler* (2014). Öte yandan bu çalışma boyunca literatür taramasında Suriyeli sığınmacılara dönük linç eylemlerinin medyada temsili ya da medya vasıtalarında nasıl

haberleştirildikleri ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma bu konu ile ilgili küçük de olsa literatüre bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Varsayımları

Bu alışma aşağıda sıralanan temel iki varsayım üzerine bina edilmiştir.

- Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik gerçekleştirilen linç eylemleri ana akım yazılı basında yeterince yer almamakta, haber değeri taşımamaktadır.
- Suriyeli sığınmacılara dönük gerçekleştirilen linç eylemleri, linç eyleminin bağlamından ve içeriğinden kopuk olarak çeşitli söylem stratejileri vasıtasıyla medyada bir suç eylemi olarak değil, daha çok “olay, vakıa, hadise” olarak yer edinmektedir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma Hürriyet ve Sözcü gazetelerinin belirtilen tarih aralığındaki Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri taranarak yürütülmüştür. Hürriyet Gazetesi tirajı ve ana akımın en önde gelen yazılı basın mecralarından biri olması, Sözcü Gazetesi ise Türkiye’nin ve özellikle siyasal iktidarın Suriyeli mültecilerle ilgili uyguladığı politikaya ideolojik olarak karşı olması ve Türkiye’de belirgin bir muhalefet cephesinin en önemli yayın organlarından biri olması nedeniyle seçilmiştir. Dönem aralığının belirlenmesinde iki temel motivasyon söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki, belirtilen tarih aralığında Suriyeli mültecilerin özellikle Akdeniz ve Ege deniz yollarını kullanarak Avrupa’ya çıkmaya çalıştığı oldukça yoğun bir dönem olması ve bu yolların merkezinin Türkiye’den geçmesi esas olarak verili tarihler arasında Suriye’den Türkiye’ye sığınmacı akımında belirgin bir sayısal artışın da etkisi vardır. Öte yandan bu tarih aralığı Türkiye ile AB arasında mülteci

antlaşmasının görüşüldüğü, imzalandığı ve yürürlüğe konulduğı dönemdir, dolayısıyla mültecilerle ilgili en fazla haber akışının olduğı zaman dilimlerinden biridir.

I. BÖLÜM

LİNÇ: KAVRAMIN KISA TARİHÇESİ

1. Tanım: Linç

Linç kavramı Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından şöyle tanımlanır; “birden çok kimsenin kendilerine göre suç olan bir davranışından ötürü herhangi bir kişiyi yargılamasız olarak taş, sopa vb. araçlarla döverek öldürmesi”

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a766578a8d783.64794241,Erişim: 11.12.2017). Bu tanımlamada “birden çok kimse” ifadesi bu kimselerin

resmi ya da sivil kimseler olduklarına dair bir ayırım yapmıyor olsa da, tanımın devamındaki “yargılamasız” ifadesi, bu kimselerin resmi sıfatı haiz kimseler olmadığı çıkarımını yapmamızı sağlıyor. Öte yandan aynı tanım içinde öldürme eyleminin “taş, sopa vb.” gereçlerle yapıldığına dair vurgu, linç eyleminde ateşli silah kullanılmadığına dair bir anlam çıkarmamıza neden oluyor ama başlangıç itibari ile ateşli bir silahla başlamasa da ateşli silahın bazı linç eylemlerinde kullanıldığı örnekler mevcuttur. Son olarak tanımdaki “öldürme” ibaresi bir eylemin linç kategorisine girebilmesi için ölüm ile sonuçlanması gerektiğini iddia etmektedir. Fakat linç hadiselerinden bilindiği üzere birçok linç, girişim, teşebbüs olarak kalabilir ve ilaveten her linç ölümle sonuçlanmayabilir. Dolayısıyla TDK'nin linç tanımının kapsayıcı ve açıklayıcı bir tanım olmadığını iddia edebiliriz.

Birkaç linç tanımına daha bakacak olursak, Ali Püsküllüoğlu'nun Türkçe sözlüğünde linç “halktan bir topluluğun, bir suçluyu ya da kendilerine göre suç olan davranışta bulunmuş birini yumruklayarak taş, sopa gibi araçlarla döve döve öldürmesi”

olarak tanımlanmıştır (Bora, 2014: 7). Bu tanım TDK'nin tanımı ile neredeyse aynıdır. Bu tanım da lincin öldürme eylemi biçiminde sonuçlandığı vurgulanmaktadır. Farklı olan ise “halktan bir topluluk” ifadesidir. Bu ifade de linç eyleminin resmi sıfat taşımayan kişiler tarafından gerçekleştiğini anlıyoruz. Britannica'daki linç tanımına bakacak olursak kavram şu şekilde tanımlanır; “ hukuk dışı bir biçimde bir kişinin sıklıkla işkence ya da kötü muameleye maruz bırakılarak bir grup tarafından infaz edilmesidir” (Lynching; <https://www.britannica.com/topic/lynching>, Erişim: 12.12.2017). Bu tanım da eylemin linç kategorisine girmesi için ölüm ile sonuçlanması gerektiğine dair bir vurgu vardır. Robert A. Gibson ise linci, suçlu olarak tanımlanan ya da düşünülen grupların halka açık bir yerde kontrolsüz bir biçimde bir araya gelmiş bir grup tarafından öldürülmesi olarak tanımlar (<http://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/1979/2/79.02.04.x.html>, Erişim: 13.12.2017). Encyclopedia of the Social Science'nin linç tanımı ise şu şekildedir; “bireylerin, düzenli hukuk mahkemelerinin varlığından bağımsız olarak ve yargılanmadan belirli bir kitlesel şiddet aracılığıyla, intikam amaçlanarak öldürülmesi veya işkence edilmesi eylemidir” (Akt, Yılmaz, 2012: 5). Bu son tanım diğer tanımlara kıyasla daha kapsayıcı görünmektedir. Zira diğer tanımlarda eksiklik olarak vurgulandığı üzere her linç eylemi ölümle sonuçlanmaz, yaralanma ya da ağır yaralanma ile sonuçlanacağı gibi, bir linç eylemi girişim düzeyinde de kalabilir. Tüm bu tanımlamalardan hareketle linci, sivil-halktan bir topluluğun kendilerine göre zayıf ya da dezavantajlı başka bir kişi ya da grubu farklı motivasyonlarla, resmi bir suçlama ya da yargılama olmadan yaralaması, işkence etmesi veya öldürmesi eylemi olarak tanımlanabilir.

Peki, linç eylemi hangi gruplar ya da topluluklar tarafından hangi grup ya da topluluklara uygulanır ve amaçları nelerdir? Bu soruya kesin bir yanıt vermek elbette

mümkün gözükmemektedir ancak literatürden öğrenebildiğimiz kadarıyla belirli alt başlıklarda bu soruya bazı yanıtlar vermek mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda öncelikle lincin tarihine kısaca bakmakta yarar vardır.

2. Dünyada Lincin Kısa Tarihi

Linc kavramı modern bir kavramdır yani kavramın tarihi Amerikan iç savaşına dayanmaktadır. Kavram iç savaştan sonra ırkçı bir topluluk olan Ku Klux Klan (KKK) gruplarının siyahilere dönük uyguladıkları eylemleri tanımlamak için kullanıldı ve literatüre yerleşti (Bora, 2014: 8). Kavramın Amerikan iç savaşından (1850-1950) sonra kullanılması, yaygınlaşması ve literatüre yerleşmesi 1850 tarihinden önce adı linc olarak tanımlanmasa da linc kategorisinde değerlendirilebilecek hiçbir hadisenin yaşanmadığını göstermez elbette. Kavramın adından türetildiği söylenen -farklı kaynaklara göre- dört kişiden üçü yargıçtır zaten. 1493'te İrlanda'nın Galway kasabasında cinayet zanlısı oğlunu mahkûm ettikten sonra evinin penceresinden sarkıtarak bizzat asan gaddarlığıyla ünlü yargıç James Lynch... Amerikan bağımsızlık savaşında gerek İngiltere'ye sadık kalan "düşmanları" gerekse her adi suç zanlısını mahkemeye çıkarmadan çoğunlukla kırbaçlatarak cezalandıran yargıç Charles Lynch... 16. yüzyıl sonlarında Kuzey Carolina'da olağanüstü sertliğiyle nam salmış bir yargıç, John Lynch... Lincin isim babası adaylarından yargıç olmayan yalnızca William Lynch: 18. yüzyıl sonu 19. yüzyıl başlarında Pittsylvania kentinde bir haydut çetesini bizzat cezalandırmak üzere milis örgütleyen bir adam... (Bora, 2014: 8).

Lincin tarihi her ne kadar Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile ilişkilendirilse de bu ilişki, kavramın modern anlamda ortaya çıktığı ve uygulandığı yer olmasından

kaynaklanmaktadır. Ayrıca 1800'lerin ikinci yarısından itibaren Amerika'daki linçlerin düzenli olarak kayıt altına alınması da kavramın tarihinin ABD ile ilişkilendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Lincin tarihini Antik Yunan ve Roma'ya kadar götürmek mümkündür. Antik Yunan'da ve Roma'da Pleplere karşı girişilen toplu şiddet eylemleri ya da Pleplerin gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri tarihi belgelere ve eserlere yansımıştır. Öte yandan özellikle OrtaÇağ'da Avrupa'nın birçok yerinde topluluklar arası anlaşmazlıklar, gaddarca şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Benzer şekilde farklı inançlardan insanların -özellikle Yahudilerin- kitlesel ya da bireysel linçlere kurban edildikleri bilinmektedir (Yılmaz, 2012: 14-19). Avrupa dışındaki dünyada benzer eylemlerin gerçekleştiğini iddia etmek mümkündür ancak arşivcilik özellikle gündelik tarihe ve hayata dönük arşivcilik Avrupa dışında çok gelişmediği için örnek göstermek zorlaşmaktadır. Belirtildiği gibi ABD tarihi bu anlamda kavramın tarihi olmaya adaydır ve çoğunlukla öyle kabul edilir çünkü 17. yüzyıldan beri Amerika'da gerçekleşen linçler kayıt altına alınmıştır. Dolayısıyla Amerika'daki linç tarihine kısaca bakmak çalışmanın tarihsel arka planı açısından faydalı olacaktır.

1905 yılında sosyolog James Cutler, lincin Amerika için "ulusal bir suç" olarak tanımlanabileceğini söyler (Brundage, 1993: 2). Mark Twain'in ABD için "United States of Lyncherdom" dediği iddia edilir (Gunning, 1996: 52). Yeni kıtaya yapılan göçler, özellikle 16. Ve 17. Yüzyılda artış göstermiştir ve Amerika'da linç hadiselerinin artışı da bu göçle doğrudan ilişkilidir. Yeni göçler beraberinde yeni yerleşim yerlerini doğuruyordu. Henüz kurumsal ve yönetsel olarak bayındır hale gelmemiş bir ülke için bu yeni yerleşimler ve devam eden göçler kendi başına güvenlik, adalet gibi iki temel kavram konusunda boşlukların oluşmasını beraberinde getirdi (Yılmaz, 2012: 8). Frederick Jackson Turner'e

göre başlangıçta kendi güvenliklerini sağlamak için çoğunlukla köylülerin korumasavunma amaçlı yargılama olmaksızın cezalandırma pratikleri daha sonra 1850'lerden itibaren özellikle siyahlara dönük sistematik bir hal alacak olan ve politikleşecek olan linçlerin de başlangıcı olarak okunabilir (Akt, Yılmaz, 2012: 9).

1783'te bağımsızlığını kazanan ABD, çok yakında başlayacak yeni bir savaşın içine girecekti. Abraham Lincoln'un 1861'de tüm Amerika'da köleliği yasaklamasının sembolik bir anlamın ötesinde bir değeri yoktu, çünkü özellikle köle emeğine dayalı tarım faaliyetleri yürüten güney eyaletler için köleliğin yasaklanması pek "kazançlı" görünmüyordu. Bu durum yedi güney eyaletinin birleşip Amerika Konfedere Devletleri'ni kurması ile sonuçlandı. Bu kuruluş aynı zamanda Amerikan iç savaşının başlaması anlamına geliyordu. 1861 ile 1865 yılları arasındaki iç savaş kuzeyin galibiyeti ile sonuçlandı ve savaşın bitiminden sonra çoğunlukla siyahlardan oluşan köleler serbest bırakılmıştır. İç savaş bitmişti ve görünüşte köleler kazançlı çıkmışlardı savaştan. Ayrıca Lincoln'dan sonraki Amerikan Başkanı da kölelikle ilgili düzenlemeleri kabul etti ve bu durum özellikle güney eyaletlerde toprak sahibi beyazlarla özgürleşmiş siyahlar arasındaki gerilimi artırdı. Daha doğru bir ifade ile toprak sahibi beyazların siyahlara saldırganlığı arttı ve nihayet gayri hukuki yöntemler kullanan çeşitli örgütler ortaya çıkmaya başladı. Bunların başında KKK ve Beyaz Kamelya Şövalyeleri gelmekte idi. 1868 ile 1871 yılları arasında KKK tarafından yüzlerce linç gerçekleştirildi ve bu sayı giderek arttı(<https://web.archive.org/web/20100629081241/http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrial/s/shipp/lynchingsstate.html> Erişim: 12.10.2017).

1875 yılında Amerikan Başkanı Ulysses Grant tarafından Yurttaşlık Hakları Yasası'nın çıkarılması beyazlar, özellikle güney eyaletlerindeki beyazlar arasında

huzursuzluğun artmasına neden olur ve bu tarihten sonra linç eylemlerinde belirgin artışlar görülür. Başkan Grant tarafından yasa haline getirilen özgürlükler, 1887 yılında Yüksek Mahkeme tarafından iptal edilir ve Yurttaşlık Hakları Yasası'nın anayasaya aykırı olduğu hükmü verilir (<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/109/3/case.html>, Erişim: 12.10.2017). Bu tarihten sonra linç önünde yasal bir engel kalmadığı için linç eylemleri artık neredeyse yasal olarak tanımlanmaya ve icra edilmeye başlanır. 18. yüzyılın başında Amerika'da linç olayları hâlâ oldukça yaygın olarak görülmesine karşın bu yüzyılın başı aynı zamanda linç karşıtı ve linç ile mücadele konusunda duyarlılığın ve kurumsallaşmanın başladığı bir yüzyıl olur. Linç olaylarına karşı mücadele etmek, linçlerin düzenli kayıtlarını tutmak ve karşı kampanyalar yürütmek amacı ile 1909'da National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) yani "Siyahi Kişilerin (haklarının) Geliştirilmesi Ulusal Birliği" kurulur. Bu birlik, bir yandan linç kayıtlarını tutarken öte yandan ise linç karşı hukuksal mücadele başlatır (<http://www.naACP.org/oldest-and-boldest/>, Erişim: 12.10.2017). NAACP'e göre 1900'ler boyunca özellikle ırk temelli linç vakalarında büyük artışlar yaşanmıştır, ağırlıklı olarak güney eyaletlerde gerçekleşen bu linç eylemleri daha çok siyahları hedef alıyordu. NAACP'nin kayıtlarına göre, 1882 ile 1968 yılları arasında Amerika'da 4.743 linç vakası gerçekleşmiştir ve bunların 3.446'sı siyahtı. Bu oransal olarak % 72,7 gibi bir orana tekabül etmektedir ve Amerika'daki linç eylemleri ile ırkçılık arasında belirgin bir bağın olduğunu açıkça göstermektedir (<http://www.naACP.org/history-of-lynchings/> Erişim: 12.10.2017).

20. yüzyılın başlarından itibaren linç vakaları görülmeye devam etse de belirtildiği gibi başta siyahlar olmak üzere linç karşıtı organizasyonlar ve hukuki mücadele yolları da hızla artmaktadır. Yüksek Mahkeme'nin Plessy V. Ferguson davasında farklılıkların

eşitliğine dönük verdiği karar uzun süre Amerika'da etki yaratmıştır (<https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/163/537>, Erişim: 15.12.2017). 20. yüzyılın ortalarına doğru siyahların mücadelesi toplumsal alanda birçok konuda eşitlik elde edilmesinin önünü açmış olsa da, 1950'lerden itibaren başlayacak olan siyah hareketi linç ve girişimlerinin azalmasında ve cezalandırılmasında etkili olacaktır. 1900'lü yılların ilk yarısı boyunca siyahlar kamusal alanda beyazlarla birlikte ve eşit haklara sahip olmak için mücadele ettiler. NAACP'nin hukuksal mücadelesi ve siyah toplumsal hareketinin baskısı ile 1946 yılında otobüslerde ve trenlerdeki ayrımcı uygulamalara son verildi ve 1948 yılında çıkarılan yasa ile siyahlarla beyazların aynı mahallelerde oturmaları önündeki engel kalktı (Yılmaz, 2012: 13). Nihayet 1968 yılında Amerika'da linç eylemlerini suç kapsamında değerlendirilir. Bugün Amerika'da linç neredeyse hiç görülmemektedir ancak nefret suçları ya da linç girişimleri hâlâ yer yer görülebilmektedir, Amerika'nın birçok eyaletinde linç anayasal olarak suç teşkil etmesine karşın bu uygulamaya uymayan eyaletler de vardır.

3. Linç Eyleminin Gerekçeleri

Her ne kadar kavramın modern bir kavram olduğunu ve tarihinin Amerika ile ilişkilendirildiğini ifade etmiş olsak da linç aslında tarihsel bir fenomendir. Başka bir ifade ile modern öncesi toplumlarda da adı linç olarak telaffuz edilmese de eyleme rastlamak mümkündür. Modern devlet ve modern hukuk öncesi toplumsal yasa ve işleyişleri düşündüğümüzde aslında pek de ilginç bir fenomen olmaz linç tarihsel süreç içerisinde. Bu alt başlıkta kısaca linç eyleminin gerekçeleri üzerinde durmaya çalışılacaktır. Tanım kısmında sorulan kim, neden, hangi amaçlarla, ne zaman ve kim ya da kimlere karşı bu suçu işlemeye meyleder ve işler, suçun işlenmesindeki tarihsel, sosyolojik, ideolojik ve

psikolojik faktörler nelerdir gibi sorulara yanıt aranacaktır. Öte yandan linç eylemi her zaman fiziksel olmayabilir; bu anlamda sembolik linçten ve onun gerekçelerinden de bahsetmek gerekecektir.

3.1. Sosyo-Psikolojik Gerekçeler

Linç girişimi ya da eylemin kendisi aslında bir tür saldırganlıktır. Dolayısıyla eylem, saldırganlık ve onun temelinde yatan bir dizi toplumsal ya da psikolojik nedenlerle kolaylıkla açıklanabilir. Ancak bunu yaparken eylemin kendisine biyolojik, genetik ya da başka bir ifade ile sosyal bilimler açısından tartışmaya kapalı bazı statik payeler biçmemeye dikkat edilmesi gerekir. Dolayısıyla saldırganlığın kendisi de farklı nedenlere dayanabilmektedir. Bunlar, kendini koruma olabileceği gibi, nefret ya da intikam gibi öğretilmiş davranışların performe edilmesi biçiminde de olabilir (Freedman ve diğerleri, 2003: 248). Murat Paker'e göre, sosyal psikoloji açısından linci tetikleyen temel iki teoriden bahsedebiliriz: Bunlardan ilki “ engelleme-saldırganlık” teorisidir. Buna göre, engellemenin kendisi potansiyel olarak saldırganlığı hazırlar ve şartlar uygun olduğu zaman saldırganlık eyleminin ortaya çıkmasını sağlar ancak bu saldırganlık genellikle zayıf olana uygulanan bir saldırganlıktır. Diğer bir teorisi ise “tehdit, otoriterlik, saldırganlık” hipotezidir. Diğer hipotezle de bağlantılı olan bu teoriye göre ise kendilerini tehdit altında hisseden herhangi bir kişi ya da grup kendilerini korumak için otoriterleşip saldırganlaşabilirler (<http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/160/turk-psikologlar-dernegi-istanbul-subesi-paneli-psiko-politik-acidan-milliyetcilik-irkcilik-linc#.WoDtkkxuLIU> ,Erişim: 19.12.2017).

Toplumsal çalkalanmaların, ekonomik krizlerin toplumsal linç eylemlerini arttırdığına dair çok sayıda niceliksel dönem araştırması yapılmıştır. Özellikle Amerika'da

ekonomik krizlerin olduğu dönemlerde linç eylemlerinde de belirgin niceliksel artışlarının olduğundan bahsetmek mümkündür. Ancak lincin tek nedenin ya da birincil nedeninin bu olduğunu iddia edemeyiz. Dolayısıyla linç eylemlerine etki eden muhtemel etkenleri kısaca incelemekte fayda var.

3.2. Yapısal Gerekçeler

Linç eylemlerine neden olan yapısal gerekçelerin başında ekonomik sorunlar gelir. Bir önceki alt başlıkta da değinildiği gibi linç eylemleri ile ekonomik kriz ya da bunalımlar arasında doğru orantı söz konusudur. Arthur Rafter (1993) çalışmasında Amerika'nın güney eyaletlerinde pamuk üretimindeki değişkenliklerle siyahlara yapılan linçler arasında doğrudan bir ilişki tespit etmiştir. Üretimin ve dolayısıyla gelirin azalması, hem gereksinim duyulan çalışma gücünün temini konusunda hem de üründen elde edilecek olan gelirin paylaşımı konusunda gerilimleri beraberinde getirmekte ve tabiatıyla siyahlara dönük linç eylemlerini tetiklemektedir. Lincin yapısal gerekçeler kategorisinde değerlendirilebilecek diğer bir nedeni ise politik çatışmalardır. Ekonomik çatışma ya da rekabetten ayrıksı düşünölemeyecek politik çatışma, genellikle güçlü konumda bulunan politik bir topluluğun kendisine göre daha az güçlü ya da güçsüz olanı kendi politik gelecekleri ve çıkarları için tehdit olarak algılamasına dayanır. Örneğin Amerika'da siyahların bazı politik haklar elde etmesi ve yasalar önünde eşit sayılmaları özellikle güney eyaletlerde politik bir yenilgi olarak görölmüş ve beraberinde siyahlara dönük linç eylemlerinin artışını getirmiştir¹. Nüfusun yapısı ve dağılımı da linç gerekçelerinin yapısal nedenlerinden biri olarak sayılabilir. Özellikle Türkiye'deki linç girişimleri ve linçlerde

¹ Konuyla ilgili bkz, Anna Rochester, The Populist Movement in the United States, **International Publishers**, 1943.

nüfus yapısı, linç eylemlerinin gerekçelerinden biridir. Mevsimlik göç ya da ekonomik nedenlerden ötürü yapılan göçler nedeniyle egemen ve çoğu zaman homojen topluluğun geçici ya da zayıf olarak görülen diğer topluluğa saldırgan davranışlar sergilemesi sonucunu beraberinde getirmektedir.

3.3. Kültürel Gerekçeler

Bu kategoride bir grubun diğerine dair duyduğu etnik düşmanlık belirleyici etkindir. Etnik düşmanlıkla doğrudan ilgili olan ve hatta etnik düşmanlığın tarihsel dayanaklarını oluşturan tarihsel husumet ya da tarihsel hafıza gibi faktörler kültürel gerekçelerin başında gelmektedir. Tarihsel olarak düşman ya da hain olarak tanımlanan etnik ya da kültürel gruplara dönük linçler ya da tarihsel olarak kendilerini diğer etnik ya da kültürel (tabi bu inançsal da olabilir) gruptan üstün görme hali beraberinde yaygın şiddet ve linç eylemlerini getirebilir. Örneğin erken dönem Nazi Almanya'sındaki yaygın ve kitleselleşen linç “steril, yüksek ve onurlu” bir ırk olduğunu düşünen Almanların (Nazi ve taraftarlarının) diğerlerine yani başta Yahudi toplumu olmak üzere, komünistlere dönük uyguladıkları sistematik lincin temel nedenlerinden birini oluşturur (Bora, 2014: 44-45). Buna benzer örneklerde şiddetin iktidar tarafından hoş görülmesi ya da örtük veya zımnî bir biçimde desteklenmesi yani hukukun askıya alınması kitlesel katliam ya da pogromları beraberinde getirmektedir.

4. Türkiye’de Lincin Tarihi: Erken Cumhuriyet Döneminden Günümüze

Türkiye tarihinde Amerika’daki gibi sistematik linç vakalarına rastlamasak da Türkiye tarihi linç vakalarından azade değildir. Erken cumhuriyet tarihinde bahsedeceğimiz ilk linç olayı Razgart olayıdır. Olay, 1933’te Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) mensubu

bir grup öğrencinin Bulgaristan’da Müslüman mezarlıklarının tahrip edildiği iddialarına karşı Bulgaristan Konsolosluğu önünde izinsiz eylem yapma girişimleridir. Ancak bu eylem girişimi engellenmiş ve adı geçen teşkilata mensup seksen kadar öğrenci gözaltına alınmıştır. Dönemin hükümeti şayet yardım isterlerse ya da başka bir ifade ile yardıma ihtiyaç duyarlarsa kendilerine haber vereceklerini Talebe Birliği’ne söyler (Bora, 2014: 22). Tanıl Bora’ya göre bu olay erken cumhuriyet döneminde açıktan linç eylemlerine henüz cevaz verilmediği anlamına gelmekte idi. Diğer bir hadise yine 1933 yılında yaşanır. Bir Fransız şirketi olan Wagons Lits’te, ki bu olay tarihe “Vagonli” olayı olarak geçecektir. Çalışan bir Türkün telefonda Türkçe konuşmasından kaynaklı cezalandırılması üzerine şirketin şubelerine dönük şiddet eylemleri gerçekleştirilir. Kalabalık bir grup şirketin Karaköy ve Beyoğlu’ndaki şubelerine taş ve sopalarla saldırmış ve büyük hasar meydana getirmişlerdir, eylem sonucunda gözaltına alınanlar olduysa da kısa sürede serbest kalmışlardır. Dönemin Cumhuriyet Gazetesi olayı “haklı bir asabiyet” başlığı ile vermiştir (Bora, 2014: 22). Burada daha önce kısaca değindiğimiz linç gerekçelerinden biri olan kültürel gerekçeler devreye girmektedir. Aynı etnik gruba veya milliyete sahip olmayan bir topluluk zayıf olan tarafa karşı çoğu zaman milli duygular eşliğinde linç girişimleri yapabilmektedir. Çünkü diğer tarafı, yani öteki olarak tanımladığı tarafı, düşman ve onun yaptığı eylemi de kişiye değil topluluğa ve hatta ulusa yapılmış bir saldırı olarak görmektedir linç topluluğu. Öte yandan bu örnekte dikkat çekici bir başka husus linç eyleminin sadece hedefinde çoğunlukla kişi ya da topluluklar olmasına karşın, bu amaç gerçekleştirilemediği takdirde linç edilecek kişi ya da toplulukla ilişkili kurum ya da binalar da linç nesnesi haline gelebilmektedir.

Erken Cumhuriyet döneminin en kapsamlı linç vakası Trakya olaylarıdır. Trakya olayları ya da linçleri ile ilgili dönemin politik atmosferine kısaca göz atmak gerek. Tüm Avrupa'da Musollini ve Hitler öncülüğünde faşist rejimler iktidara gelmiş ve ikinci dünya savaşına sayılı günler kalmıştı. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinde ise iç konsolidasyonu sağlamak amacıyla çeşitli yasalar ve kanunlar çıkartılıyor (1934 İskân Kanunu gibi) ve ülke içindeki özellikle azınlıklara temkinli ve yer yer şüphe ile yaklaşıyordu. İmparatorluk bakiyesi olan yeni ulus devletlerin hemen hepsinde bu ve buna benzer kaygılar vardı bu dönemde. Başta Avrupa olmak üzere yükselen Yahudi karşıtlığının etkileri Türkiye'de de ortaya çıktı. Başlangıçta Trakya'nın Edirne, Çanakkale ve Keşan gibi yerleşim yerlerinde yerel bazı gruplar tarafından Yahudilerin bölgenin ticaretini ve gelirlerini elinde tutmaları ve Müslüman Türklere ayrımcılık yaptıkları gibi gerekçelerle iş yerleri ve evleri yağmalanı, Yahudilerden alışveriş yapılmaması ve yerel ahalinin Yahudilerle ilişkilerini kesmesi istenir. Dönemin zaten var olan Yahudi karşıtlığı Türkiye'de yayın yapan *Milli İnkılap* ve *Orgun* gibi dergilerdeki Yahudi karşıtı yazıların da linçlerde etkili olduğu düşünülmektedir (Bali, 2009: 221). Olayların bilançosu ağır oldu. Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) hazırladığı rapora göre, Trakya bölgesinde yaşayan 13 bin Yahudi'den üç bini İstanbul'a göçmek zorunda kaldı. Kaçanların çoğunun malları yağmalandı ev, iş yeri ve arazilerine el konuldu. Sonradan görülen davalar neticesinde malların bir kısmı iade edildi ise de Yahudi toplumunun önemli bir bölümü Trakya'ya yeniden dönemedi. 1948'de İsrail devletinin kurulması ve Türkiye'de Varlık Vergisi uygulamasının başlamasından sonra kalan Yahudilerin birçoğu ülkeyi terk ettiler (<http://www.avlaremoz.com/2016/06/21/1934-trakya-olaylari-ayse-hur/>,Erişim: 01.05.2018).

Erken cumhuriyet döneminin önemli linç hadiselerinden biri de Tan Matbaası baskınıdır. 1945 senesinde dönemin önde gelen basın kuruluşları, Tan Gazetesinin Komünizm propagandası yaptığını iddia ederler ve olay gazetenin matbaasının bir linç grubu tarafından basılması ve yağmalanması ile sonuçlanır (Bora, 2014: 24). Gazetenin basılması ve yağmalanması dönemin milletvekilleri, önemli medya insanları tarafından da “milli duygular” etrafında yorumlanmış, linç ve yağma milli hislerle açıklanmıştır. Dönemin önemli başyazarlarından Nadir Nadi olayı; “milli birliği korumak duygusundan başka hiçbir amaç gütmeyen o hareket, her yerde takdire karşılık bir ilgi uyandırdı” demiş, dönemin milletvekillerinden Osman Şevki Uludağ linç için, “o gazete ki milletin iradesi olan gençler tarafından linç edilmiştir” ifadelerini kullanmıştır (Bora, 2014: 24). Milli tehlike ya da milli hislerin galeyana gelmesi neticesinde oluşan linçler, ulusun tehlikede olduğu ki o dönem tüm dünyada özellikle anti-komünist bir yükseliş ve korkunun olduğu düşünülürse, kanaatinden hareketle meydana gelirler.

Buraya kadar bahse konu olan linç örnekleri erken cumhuriyet yani başka bir ifade ile tek parti döneminin en fazla bilinen linç hadiseleri olarak kayıtlara geçmiştir. Bahsedilen tüm linçlerde katılımcılar ağır cezalar almamakla birlikte erken cumhuriyet döneminde lincin yaygınlaşması ve kitleselleşmesi kaygısı taşınmıştır. Ancak 6-7 Eylül 1955 tarihinde İstanbul’da başta Rumlar olmak üzere gayrimüslimlere dönük gerçekleştirilen linçler oldukça yaygın ve örgütlü bir hal almıştır.

6 Eylül 1955 günü devlet radyosundan Selanik’te bulunan Mustafa Kemal’in evine bombalı bir saldırı yapıldığı haberi yayınlanır. Birkaç saat sonra Kıbrıs Türk’tür Cemiyeti’nin (KTC) çağrısı ile İstanbul Beyoğlu’nda bulunan gayrimüslimlere ait iş yerleri yağmalanmaya başlanır (Güven, 2005: 13). Başlangıçta 20-30 kişilik aşırı milliyetçi bir

grubun tahrik ve öncülüğünde ve sadece Beyoğlu çevresinde başlayan olaylar kısa süre sonra yüzlerce, binlerce kişinin katılımı ile İstanbul'da gayrimüslimlerin yaşadığı birçok semte hızla yayıldı (Güven, 2005:14). Linç hadisesi devasa bir boyuta ulaştı ve yüzbinlerce kişinin katılımı ile gayrimüslimlere ait iş yerleri, evler, ibadet yerleri yağmalandı. Olayların yaşandığı sırada güvenlik güçlerinin pasif yaklaşımları ve olayların büyümesine kısmen göz yummaları lincin boyutlarını daha da arttırdı (Çelik, 2000: 42). Türk komşuları, linç girişimlerine karşı gayrimüslim yurttaşlarını yer yer korumaya çalışmasına rağmen olayın boyutlarının büyüklüğü nedeni ile karşı koyamamışlardır. Ancak sayısız örnekte ve yerde Türk ve Müslüman ahali linç gruplarını engellemek için çaba sarf etmişlerdir (Güven, 2005: 24). Yerel basının kışkırtması ile olaylar İstanbul dışına taşdı, İzmir'de de yağma ve saldırı eylemleri başladı. Linç ve yağmalar sadece Rumlar ya da herhangi bir etnik ya da inançsal grupta sınırlı değildi, gayrimüslim olan tüm kesimleri kapsıyordu ve bu da lincin boyutlarını göstermesi açısından önemlidir (Güven 2005: 28).

6-7 Eylül yağma ve linçlerinde hem dönemin iktidarı hem de basının büyük sorumluluğu olduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle başta yerel basın olmak üzere linç eylemlerini destekler nitelikte bir yayın yapmışlar, linç eylemlerini mazur gösteren haberler üretmişlerdir. Cumhuriyet gazetesi olayları "Atatürk'ün evine bomba atılması, yurttan infial yarattı" haberi ile duyurmuştur. Aynı gazete başka bir haberde "evvelki günün hadiseleri, başlangıçta gençliğin çok asilhane bir milli tezahürü idi. Türk'e has vaka ve necabet içinde olup bitecekti. Acaba tahrik edici gizli kuvvetler meşum ellerini bizim halk kalabalıklarının ortasına kadar uzatma fırsatını mı buldular" ifadelerini kullanmaktadır. Hürriyet gazetesi ise linç ve yağma grupları için sadece "nümayişçiler" ifadesini yani protestocular ifadesini kullanmaktadır. Her iki gazete de dönemin popüler düşmanlarından olan Komünistleri

suçlamakta ve olayların arkasında ülkeyi karıştırmaya çalışan komünist odakların olduklarını işaret etmektedirler (Çöker, 2012: 119-121). 6-7 Eylül yağma ve linçlerinin bilançosu oldukça büyüktür. Yağmalar boyunca, 4.214 ev, 1004 iş yeri, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul olmak üzere 5.317 yapı saldırıya uğramıştır. Saldırıya uğrayan yapılar sadece Rumlara ya da Ermenilere ait değildir aralarında Müslümanlara ait iş yerleri ya da yapılar da bulunmaktadır. Linç neticesinde 300 ile 600 arasında insan yaralanmıştır² (Güven, 2005: 34-35).

6-7 Eylül linçleri neticesinde İstanbul'daki gayrimüslim nüfusta belirgin düşüşler meydana gelmiştir. İlaveten yabancı düşmanlığı ya da milli hisler gibi duygularla gerçekleştirilen bu linç hadiseleri neticesinde belirgin bir sermaye devri yaşanmış, birçok kişi ya da kurum linç ve yağmayı ekonomik kazanca çevirmiştir. Erken cumhuriyet dönemi linçlerine kısaca baktığımız bu bölüm için bir genel değerlendirme yapacak olursak; özellikle 6-7 Eylül linç ve yağmalarından önce görülen linçler kitlesel ve teşvik edici olmaktan uzaktır. Bir linç hadisesinin yaşanması için teşvik unsuru kaçınılmazdır ancak kastımız 6-7 Eylül gibi bir topyekûn, özellikle medya ve siyasetçiler eliyle, teşvikin yapılmamasıdır. Diğer yandan bu dönemdeki linçlere baktığımız zaman linçlerin muhatabı genellikle gayrimüslim unsurlardır. Bu da linçlerin kültürel gerekçeler olarak tanımladığımız kategoride gerçekleştiğini göstermektedir. Öte yandan bu linçlerin gerekçeleri arasında muhakkak ki ekonomik sebepler de vardı. Örneğin Trakya linçlerinin temel nedeni bu idi. Ancak linç olaylarını sadece bir nedene bağlamak genellikle pek

² 6-7 Eylül Linçlerinden 36 yıl sonra Tempo dergisine konuşan dönemin orgenerali Sabri Yimibeşoğlu, linçlerin Özel Harp Dairesi (Özel Harp Dairesi Komünizm tehdidine karşı NATO üyesi ülkelerde genellikle nizam dışı örgütlenen bir tür askeri örgütlenme idi) tarafından örgütlendiğini ifade edecekti (Bora, 2014: 28).

mümkün görünmemektedir. Aynı anda işleyen ekonomi, kültürel farklılık, düşman algısı, tehdit gibi unsurlar bir linç olayında birlikte işleyebilmektedirler.

4.1. 1960'larla Birlikte Yön Değiştiren Linç

Erken cumhuriyet dönemindeki linçlerin daha çok gayrimüslim azınlıklara yöneldiğini, ülke içindeki gayrimüslim azınlıkların ellerinde bulundurdukları ekonomik güçten de kaynaklı olarak bir tür tehdit olarak algılandıkları ve linçlerin nesnesi haline geldiklerinden bahsedildi. Nitekim aslında erken cumhuriyet dönemi olarak nitelendirilmese de 6-7 Eylül linç ve yağmaları ile linç nesnesi haline gelen ülkedeki gayrimüslim azınlıklar önemli ölçüde göç etti ve iktisadi varlıkları önemli ölçüde el değiştirdi (Belge, 2008).

1950'lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye'de linç ve linç girişimlerinin yön değiştirdiğinden bahsetmek mümkündür. Ancak ne yazık ki literatürde Türkiye'de linç meselesi ile ilgili olarak ne niceliksel yeterli veri ne de niteliksel çoklukta çalışma bulunmaktadır. 1950'lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye'de içeriden tehdit olarak algılanabilecek temel meselelerden biri komünizm tehdidi idi. 1960'ların ikinci yarısından itibaren ülkede başlayan siyasal şiddet ve polarizasyon beraberinde karşı grup olarak tanımlanan gruplara dönük bireysel ya da kitlesel şiddet ve linç eylemlerini getirdi. 1978'de Maraş'ta Alevi yurttaşlara dönük kitlesel linç ve yağma olayları, 1980'de Çorum'da yine Alevi yurttaşlara dönük kitlesel linç ve yağma olayları dönemin siyasal atmosferi ile birlikte düşünüldüğünde sadece siyasal şiddet eylemleri olmaktan uzak, inançsal ve kimlik temelli linç ve yağma hadiseleri olduğunu göstermektedir. 1993'de Sivas'ta Madımak

Otel’de yakılarak öldürülen aydın ve sanatçılar Türkiye’nin linç tarihinin en önemli merhalelerinden birini oluşturmaktadır (Paker, 2006: 30).

1960’ların sonlarından 1990’ların ortalarına kadar Türkiye’de linç hadiseleri genellikle siyasal şiddet ile birlikte yürütülmüş ve linç hadiseleri önemli ölçüde siyasal polarizasyonun bir parçası haline gelmiş ve onunla birlikte ele alınmıştır. Belirtilen dönem aralığında bilinen Alevi yurttaşlar siyasal şiddetin ve dolayısıyla beraberinde inançsal farklılıklarından kaynaklı lincin de nesnesi haline gelmişlerdir. Bu durum Türkiye’de erken cumhuriyet dönemi ile mukayese edildiğinde lincin yön değiştirdiği ve “düşman ya da tehdit” olarak tanımlanan grupların gayrimüslim olanlardan Müslüman olup farklı mezhep ya da politik aidiyetlere mensup olanlara doğru yön değiştirdiğinden bahsetmek mümkündür. 1990’lardan itibaren ise özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinden yapılan kitlesel göçle birlikte büyük şehirlerde linç nesnesi olabilecek yeni bir topluluk oluşmaya başladı. 1990’ların başından itibaren büyük şehirlere göç eden ya da etmek zorunda kalan yüzbinlerce Kürt büyük şehirlerde, ekonomik gerekçeler, etnik gerekçeler gibi gerekçelerle linç eyleminin nesnesi haline geldiler.

Türkiye’de ABD’de olduğu gibi linç eylemlerini kayıt altına alan bir kurum ya da organizasyon ne yazık ki bulunmamaktadır. Dolayısıyla belirli bir dönem aralığında ne kadar sayıda ve ne boyutlarda linç eyleminin yaşandığını tespit etmemiz çok zordur. Son yıllarda linçle ilgili artan çalışmalardan yararlanarak özellikle 1990 sonrası Türkiye’de linç hadiseleri ile ilgili olarak panoramik bir çerçeveye çıkarmaya çalışacak olursak; Baki’nin medya metinlerinden hareketle 1991 ile 2011 yılları arasında Türkiye’de 364 linç eyleminin gerçekleştiğini tespit etmiştir (2013: 49). Şüphesiz ki bu veriler önemli olmakla birlikte belirtilen dönem aralığındaki tüm linç eylemlerini içerip içermediği çalışmanın yapısından

kaynaklı tam olarak bilinmemektedir. Çünkü her linç eyleminin haber konusu olmadığı ve birçok linç girişiminin medyada yer edinmediğini biliyoruz ancak yine de genel bir tablo çıkarmak adına bu verilerden faydalanmak yerinde olacaktır. Baki'ye göre linç eylemlerinin yıllara göre dağılımında 2011 en önde gelmekte ve onu 2009 ve 2005 yılları izlemektedir (2013: 50). Linç çalışmalarının artmasına paralel bir biçimde medyanın da konuya olan ilgisinin artması bu zamansal dağılımın nedenlerinden sadece biri olabilir. Aynı çalışmada linçlerin kategorilerine göre yapılan bir sınıflandırmada özellikle 2000 sonrası yapılan linçlerin önemli bir yüzdelik diliminin etnik ya da etkinleştirilmiş siyasi linçlerden oluştuğunu tespit etmektedir yazar (Baki, 2013: 52). Belirtilen yıllar aralığında linçlerin mekânsal dağılımını inceleyen yazar, en fazla linç vakasının Marmara bölgesinde gerçekleştiğini tespitini yapar ve Marmara bölgesinde de en fazla linç eyleminin yaşandığı şehir olarak İstanbul'u tespit eder (Baki, 2013: 52-54). Bu sınıflandırmadan hareketle sanayileşmiş ve çok fazla göç alan bölge ve illerde linç oranlarının yüksek olduğunu görüyoruz. İktisadi anlamda rekabetin artması yani ekonomik gerekçeler, nüfus yani demografik dağılım ve heterojenliğin artışı beraberinde linç hadiselerini de arttırmaktadır.

Baki'ye göre belirtilen dönem aralığındaki linçlerin gerekçelerinin başında “terör iddiası, terörle ilişkilendirilmiş politik görüş ya da doğulu olmak” gibi gerekçeler gelmektedir (2013: 64). Bu tespitten hareketle, bir kez daha linç eylemlerinin içerideki “düşman” olarak tanımlanan unsurlara yöneltildiğini tespitini yapabiliriz. Ayrıca terör ve terörle bağlantılı olan politik düşünce, özellikle 1990'lardan sonra Türkiye gündemine giren iki fenomendir. Bir bölgenin yada politik görüşün terörle ilişkilendirilmesi özellikle 2000'li yıllarda yapılan linçlerin temel motivasyon kaynağını oluşturmaktadır.

II. BÖLÜM

SURİYE KRİZİ VE TÜRKİYE’NİN SİĞİNMACI POLİTİKASI

Tunus’ta 2010 yılında başlayan ve kısa sürede neredeyse tüm Ortadoğu’yu etkisi altına alan ve literatüre “Arap Baharı” olarak geçen sivil isyanları çok geçmeden yıllarca sürecek kanlı ve kalıcı savaflara bıraktı yerini. Tunus’tan sonra Libya, Mısır, Yemen, Cezayir, Fas, Bahreyn gibi ülkelerde devam eden siyasal ve sosyal karışıklıklar ve beraberinde gelen askeri çatışmaların en sert hali 2011’de Suriye’de ortaya çıktı ve hala devam etmektedir. Yüzbinlerce insanın ölümüne ve milyonlarcasının zorunlu olarak yerinden edilmesine sebep olan çatışmalar Türkiye’yi hem parçası ve tarafı olduğu birçok uluslararası kurum ve anlaşmadan ötürü hem de doğrudan çatışmaların yaşandığı coğrafya ile yakınlığı ve hatta Suriye örneğinde komşuluğu sebebiyle herhangi bir ülkeden çok daha fazla etkiledi (Çubukçu, 2016). Bu kısımda Türkiye’nin Arap Baharı ya da özellikle Suriye iç savaşındaki konumu ve pozisyonu incelenmeyecektir, bunun yerine mülteci krizinin patlak vermesi ile birlikte Türkiye’nin mülteci politikasına kısmen değinilecektir.

Mart 2011 tarihinde Suriye’nin Dera kentinde duvara hükümet aleyhine yazı yazan çocukların rejim güçleri tarafından tutuklanması, Suriye’de iç savaşa evrilecek sürecin başlangıcı oldu. Şüphesiz bu sembolik bir olay fakat Tunus’ta başlayan ayaklanma dalgası toplumdaki demokratikleşme talepleri etrafında şekillendi. Orta Doğu’da oldukça otoriter bir yönetimle idare edilen Suriye rejimi bu dalğanın dışında kalamazdı nitekim kalmadı da. Gösterileri takip eden haftalarda Suriye lideri Beşer El Esad reform taleplerine olumlu yanıt

vereceklerini söylese de protestolar kısa sürede silahlı çatışmalara dönüştü³. Uluslararası güçlerin Suriye rejimine yaptırım uygulamaları ve reformlar için baskıda bulunmaları kaçınılmaz olarak Türkiye'yi de benzer bir noktada konumlandırdı. 1998 tarihinden⁴ bu yana Türkiye Suriye ilişkilerindeki olumlu seyir de böylelikle yeniden bir gerilime ve ilerleyen dönemlerde diplomatik krizlere hatta yer yer fiziki çatışmalara dönüştü. Bu kısımda Türkiye'nin Suriye politikası mercek altına alınmayacaktır zira bu konumuz kapsamı dışındadır. Dolayısıyla burada 2011 tarihinden itibaren ortaya çıkan ve uluslararası örgütlerin tespitlerine göre yüzyılın en büyük insani krizi haline gelen Suriyeli mülteciler krizinden doğrudan ve en fazla etkilenen ilaveten en fazla mülteciyi ülkeye kabul eden Türkiye'nin Suriyeli mültecilerle ilgili politikasına kısaca bakılacaktır.

1. Bazı Kavramlar: İnsani Kriz, Göç, Mülteci, İltica, Sığınmacı

Humanitarian Coalition'a (HC), insani krizi birçok farklı sebepten dolayı nüfusun bir kısmı ya da önemli bir kısmının temel, güvenlik, sağlık, barınma, yaşam hakkı gibi temel gereksinimlerinden yoksun kalması olarak tanımlar. İnsani krizler doğal nedenlerden ötürü ortaya çıkabilecekleri gibi insandan kaynaklı nedenlerle de ortaya çıkabilirler. Kuraklık, sel gibi bir topluluğun yaşamını olumsuz etkileyen krizler doğal nedenlerden kaynaklanırken, savaş ya da çatışmalardan kaynaklı insani krizler insan kaynaklı krizler olarak tanımlanabilir (<http://humanitariancoalition.ca/what-is-a-humanitarian-emergency>, Erişim, 12.10.2018).

³ Suriye savaşının kronolojisi için bkz. "Uprising and civil war", <https://www.britannica.com/place/Syria/Uprising-and-civil-war#ref1173572> (Erişim: 11.10.2018); "Kronoloji: Suriye'de isyandan iç savaşa", <http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-suriyede-isyandan-ic-savasa> (Erişim: 11.10.2018).

⁴ PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye topraklarının dışına çıkarılmasının ardından gelen on yıllık süre zarfında Türkiye-Suriye ilişkileri iki ülke tarihindeki en iyi noktaya ulaşmıştı iç savaştan önce.

İnsani krizlerin ortaya çıkması beraberinde aşağıda aralarındaki farkları da belirterek kısaca tanımlamaya çalışacağımız kavramlar ve bu kavramların barındırdığı ulusal ya da uluslararası statüler ortaya çıkaracaktır.

Bu kavramlardan ilki göç kavramıdır. Uluslararası Göç Örgütü (IMO), göçü “uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” olarak tanımlamaktadır. Daha geniş kapsamlı bir tanım ise Marshall Gordon tarafından yapılmıştır. Gordon’a göre göç, birey ya da topluluğun içinde yaşadıkları siyasal sınırların ötesinde doğru hareket etmeleridir (1999). Göç, yukarıda belirtilen insani krizler kapsamında yaşanacağı gibi, ekonomik ya da entelektüel amaçlar ile de ilgili olabilir, dolayısıyla göç oldukça geniş bir kavram olmakla birlikte, çok genel anlamda bir insan ya da insan topluluğunun belirli bir amaçla yaşadığı yerden kalıcı ya da geçici olarak ayrılması olarak özetlenebilir. Ancak göç kavramının altında bizim de bu çalışmada üzerine odaklanacağımız bazı kavramlar oluşmaktadır ve bu kavramlar hem hukuksal açıdan hem de temel insan hakları açısından nasıl tanımlandıkları oldukça önemlidir.

Bu kavramlardan bir diğeri de göçmen kavramıdır. Birleşmiş Milletler (BM) Göç Terimleri Sözlüğü’nde göçmen tanımı şu şekilde yapılır.

Mülteci tanımı ile ilgisi olmayan tamamen ekonomik sebeplerle veya hayatlarını maddi yönden iyileştirme amacıyla menşe ülkelerini terk eden kişiler. Ekonomik göçmenler, mülteci statüsü kriterleri kapsamında değildir ve bu nedenle mülteciler gibi uluslararası koruma alma hakkına sahip değildirler (<http://multeci.net/?p=15>, Erişim: 15.10.2018).

Tanımda da açıkça belirtildiği gibi göçmenler ayrıldıkları ülkelerine yeniden dönme özgürlüğüne sahiptirler, bunun önünde yasal ya da fiili bir engel söz konusu değildir. Diğer önemli kavramlardan biri olan mülteci kavramı 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinin ilgili maddesinde şu şekilde tanımlanır;

Vatandaşı olduğu devletin ülkesinde meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs (Çelikel ve Gelgel, 2014: 31).

Birleşmiş Milletler Göç Terimleri Sözlüğü'nün mültecilik tanımı ise aşağıdaki gibidir;

Menşe ülkesi dışında bulunan; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti, ya da siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan, ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen, ya da zulüm korkusu nedeniyle ülkesine dönmek istemeyen kişidir. Bu tanım Mültecilerin Durumuna İlişkin 1951 tarihli Sözleşme'de yer almaktadır. Sözleşme'de, "mülteci" terimine uluslararası düzeyde kabul edilmiş genel bir tanım getirilmektedir (<http://multeci.net/?p=15>, Erişim: 15.10.2018).

Dolayısıyla göçmen ile mülteci arasındaki en temel farklardan biri, kişi ya da bir grubun kendi ülkesinin dışında yaşamak zorunda kalmasının zorunlu kalma gerekçelerinin farklı olması, istedikleri zaman kendi ülkelerine dönüp dönemeyecekleri ve en önemlisi de uluslararası hukukun koruması altında olup olmadıkları gibi üç temel hususta özetlenebilir (Kirişçi, 1991).

Kavramlardan diğeri ise mültecilik kavramı ile doğrudan ilgili olan iltica mefhumudur. Odman'a göre bir kişinin ağırlıklı olarak politik nedenler olmakla birlikte kendi kişisel güvenliğini ya da özgürlüğünü tehdit altında görmesinden ya da kişinin güvenlik, özgürlük gibi temel insan haklarının tehlike altında olmasından ötürü yaşadığı ülke dışında başka bir ülkeye iltica başvurusu yapması anlamına gelmektedir. İltica uluslararası bir statü olup uluslararası hukuk tarafından tanımlanan kanunlarla bu statüye sahip olan kişiler korunmaktadır (1995: 189).

Son olarak sığınmacı (asylumseeker) kavramına bakacak olursak, Birleşmiş Milletler Göç Terimleri Sözlüğü 'ne göre "Muhtemel sığınma ülkesi tarafından sığınma talebi veya başvurusu henüz nihai karara bağlanmamış kişi" sığınmacıdır (<http://multeci.net/?p=15>,Erişim: 15.10.2018). Başka bir ifade ile sığınmacı kendi ülkesi dışında bir ülkede sığınma arayan ve ancak hala hukuksal olarak mülteci statüsü almamış kişi olarak tanımlanabilir (Çiçekli, 2014: 246). Sığınmacı ya da sığınmacıların başka bir ülkeye sığınma talebi farklı nedenlerden oluşabilmektedir ancak en genel ifade ile yaşadığı ülkeyi politik, etnik, dini ya da güvenlik nedenleri ile terk etmek zorunda kalan ya da kendi iradesi ile terk edip başka bir ülkenin hukuksal korumasını talep eden kişi ya da kişilerdir (Tekinalp, 2003: 8). Sığınmacıların hukuksal statüleri henüz mülteci olarak kesinleşmiş olmamasına rağmen bu uluslararası hukuktan muaf oldukları, temel insani haklarının olmadığı anlamına gelmez. Sığınmacı bir ara kategori olarak yasal, hukuksal karşılığı ve bunlardan doğan hakları olan bir statüdür.

2. Türkiye'nin Sığınmacı Politikası

Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli mültecilerin hukuki statülerine dair protokole taraf olmasına rağmen Avrupa dışından gelen mültecilerle ilgili olarak sözleşme kuralları dışında bir politika yürütmektedir. Başka bir ifade ile Türkiye Cenevre sözleşmesinin bir tarafı olmasına karşın, Avrupa dışından gelen mültecilere coğrafi kısıtlama uygulamaktadır. Türkiye, 1967 protokolünü 1968'de onaylamasına karşın oldukça az sayıda ülke ile birlikte coğrafi sınırlama kıstasını hala sürdürmektedir. Bu sınırlamaya göre Avrupa konseyi üyesi olmayan ülkelere gelen mültecilere Türkiye sadece geçici sığınma hakkı tanımakta, mültecilik hakkı tanımamaktadır. Türkiye'nin bu politikası başta Uluslararası Af Örgütü olmak üzere hak temelli ulusal ve uluslararası örgütlertarafindaneleştirilmektedir(<http://www.madde14.org/images/c/c3/Uaoikiaradaeng2009.pdf>,Erişim: 11.10.2018).

Türkiye uyguladığı coğrafi sınırlama politikasına rağmen uluslararası mülteci krizler konusunda birçok Avrupa ülkesine göre daha fazla açık kapı politikası⁵ uygulamıştır. Türkiye'nin son yarım yüzyılda uyguladığı mülteci politikasına üç örnek üzerinden kısaca bakmak bu hususta yararlı olacaktır. Bunlar sırasıyla, 1988 sığınmacı krizi; 1991 sığınmacı krizi ve nihayet 2011 Suriye iç savaşıyla meydana gelen sığınmacı krizidir. Her üç örnek de savaş gibi insan temelli krizlerin ortaya çıkardığı mülteci akınlarına örnek teşkil etmektedir.

⁵ Türkiye mültecilerle ilgili olarak 1994 yılında geçici koruma statüsünü içeren, geri göndermeyi engelleyen, mültecilerin kamplarda kalmasını ve temel insani yardımlardan yayarlanmalarını öngören protokolü imzalamıştır. Bu protokol açık kapı politikasını içermektedir, başka bir ifade ile ülkeye sığınan mültecilerin geri çevrilmemesi anlamındadır (https://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, Erişim: 6.07.2019)

2.1. 1988 Sığınmacı Krizi ve Türkiye'nin Politikası

1970'lerin sonu hem dünya siyaseti açısından hem de özellikle Orta Doğu siyaseti açısından büyük değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuş ve nitekim bu değişim kısa süre içinde günümüzde de hala devam eden sürekli bir kriz halini almıştır. 1979'da İran'da İslam devriminin yaşanması ve aynı yıl Irak'ta Saddam Hüseyin'in iktidara gelmesi Ortadoğu'da liderlik iddiasında bulunan bir güç olarak Mısır'ın da hamilik iddiasından vazgeçtiği bir döneme tekabül etmektedir (Fırat ve Küçüköğlü, 2001: 129). Bir yıl sonra başlayacak ve sekiz yıl boyunca devam edecek olan İran-İrak savaşı bu alt üst oluşun ve sürekliliğinin habercilerinden ilki idi. Sekiz yıllık savaş Orta Doğu'nun 20. yy'in sonu ve 21. yy'in başındaki halini haber verirken, Türkiye açısından savaşın en önemli sonucu cumhuriyet tarihinin ilk kitlesel mülteci sorunu ile karşı karşıya gelmesi oldu. Savaşın devam ettiği yıllarda Irak içindeki Şii ve Kürt gruplara yoğun destek veren İran, özellikle Kürtlerin tarihsel otonomi haklarını desteklemek için tüm desteği bu gruplara verdi. Kürt gruplarının Irak'ın Halepçe kentini ele geçirmesi ile birlikte kette Irak rejimi tarafından kitlesel bir katliam yapıldı. Uluslararası kuruluşların raporlarına göre kentte sivillere karşı kimyasal silah kullanan Irak yönetimi beş binden fazla insanı toplu bir biçimde öldürdü (Middle East Watch, Human Rights in Iraq, 1990) . Bu kitlesel katliam sayıları milyona yaklaşan bir mülteci krizinin de başlangıcı oldu. İran'ın sınır kapılarını kapatmasının ardından yüzbinlerce Iraklı Kürt, Türkiye sınırına akın etti.

Türkiye'nin mülteci politikası, başlangıçta terör sorunu gibi temel bazı gerekçelerden kaynaklı olarak kapalı sınır politikası şeklinde olsa da kısa süre içinde sınırlar mültecilere açıldı. Yüz binden fazla Iraklı Kürt savaş mağduruna geçici koruma sağlanarak sığınma talepleri kabul edildi (Öztuğ, 2016). Sığınmacılar, Diyarbakır, Mardin

ve Muş'taki kamplara yerleştirildiler. Iraklı Kürt sığınmacılar Türkiye ile Irak hükümeti arasında siyasal bir krize dahi neden olmasına rağmen, sığınmacıların önemli bir kısmı Türkiye tarafından Irak hükümetine teslim edilmemiştir. Savaşın bitmesi ve Irak hükümetinin Kürtlere genel af çıkarması ile birlikte sığınmacıların önemli bir kısmı ülkelerine dönmüşlerdir (Öztuğ, 2016).

2.2. 1991 Sığınmacı Krizi ve Türkiye'nin Politikası

İran-İrak savaşının sona ermesinden kısa bir süre sonra -iki yıl sonra- Irak lideri Saddam Hüseyin 1990 yılında Kuveyt'i resmen işgal etti (Ergil, 1990). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) ve ABD'nin havadan ve karadan Irak'a müdahale etmeleri savaşı sonlandırırsa da savaşın etkileri devam etti (Oran, 1996: 44-45). BM ve ABD'nin müdahalesi neticesinde 1. Körfez Savaşı olarak adlandırılacak savaş fiili olarak son bulmuş olsa da kısa süre sonra, Irak'ın güneyinde Şii gruplar ve kuzeyindeki Kürt gruplar Irak rejimine karşı ayaklandılar. Saddam Hüseyin'in isyanları bastırmak için gerçekleştirdiği ağır askeri operasyonlar neticesinde (McDowall, 2004: 550) kısa süre içinde yüzbinlerce Kürt sığınmacı Türkiye ve İran sınırına yığıldı (<https://www.unhcr.org/subsites/iraqcrisis/3e798c2d4/chronology-1991-gulf-war-crisis.html>, Erişim: 11.12.2018).

Türkiye'nin Iraklı sığınmacılara sınır kapılarını açması önemli ölçüde BM Güvenlik Konseyi'nin etkisi ile olmuştur. BM'nin 688 nolu kararı ile sığınmacılara kapılar açılrsa da insani kriz devam etmiştir. Nitekim Nisan 1991'de ABD'nin Irak'a yeniden asker gönderme kararı neticesinde daha önce BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 688 numaralı karar neticesinde sınıra yakın bölgelere uluslararası askeri güçler konuşlandırılmış (Çekiç Güç) ve Türkiye'de bunun doğrudan tarafı ve dahili olmuştur. 688 numaralı karar

temelde özellikle Iraklı Kürtlerin yurtlarına geri dönmeleri ve Saddam Hüseyin rejimine karşı uluslararası koruma altına alınmalarını amaç edinmekte idi (Arı, 2007: 460).

Hem 1988 sığınmacı krizinin hem de etkileri daha uzun devam edecek olan 1991 sığınmacı krizinde Türkiye daha çok bir parçası olduğu uluslararası blok ve onun direktifleri doğrultusunda hareket etse de insani kriz olarak nitelendirilebilecek sığınmacı krizlerinde sınır kapılarını açarak insani krizin derinleşmesini önlemiştir nispeten. Öte yandan her sığınmacı krizinin de, özellikle 1991 krizinin, Türkiye açısından öncelikle ekonomik sonuçları ve ardından başta güvenlik olmak üzere bazı olumsuz neticeleri olmuştur (Özdemir, 1991).

2.3. Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Türkiye'nin Politikası

2011'de Suriye'de patlak veren ve etkileri artarak devam eden/ hala etmekte olan iç savaşın en ağır neticesi şüphesiz sayıları milyonları bulan insanın yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalmaları oldu. 2018 tarihi itibari ile yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalan Suriyeli sayısı beş milyonu aşmış durumdadır. Bu istatistik doğrudan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından zikredilmektedir (<http://www.dw.com/tr/suriyeli-m%C3%BClteci-say%C4%B1s%C4%B1-5-milyonu-ge%C3%A7ti/a-38217370>, Erişim: 11.12.2018).

Suriye iç savaşının başlamasından itibaren Türkiye, Suriyeli sığınmacılara dönük “açık kapı” politikası uyguladı ve sayıları giderek artan Suriyeli sığınmacıları Türkiye sınırlarından içeriye aldı. Halihazırda sayıları beş milyonu aşan Suriyeli sığınmacıların ezici bir çoğunluğu Türkiye tarafından kabul edildi. Mülteciler Derneği'nin verilerine göre

2018 tarihi itibari ile Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların sayısı 3.5 milyonun üzerindedir (<http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, Erişim: 11.13.2018).

Dünya üzerinde yaşanan en kitlesel mülteci krizine karşı Avrupa ülkeleri kapalı sınır politikası uygularken, Avrupa sınırlarında yoğun güvenlik önlemleri ile Suriyeli sığınmacıların geçişi engellenirken ve yasal olmayan yollardan Avrupa’ya ulaşmaya çalışan sığınmacılar tehlikeli yolculukları yeni insani trajedilere neden olmaktadır. Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılara dönük açık kapı politikası uygulanması trajedinin, krizin etkilerini sığınmacılar nezdinde bir miktar azaltmakla birlikte krizin kendisi derinleşerek devam etmektedir⁶. Öte yandan Türkiye’nin politikası da bağımsız, kendinden menkul bir politika olmanın ötesinde tarafı olduğu uluslararası sözleşmeler ve başta AB olmak üzere taraflar arasında yapılan mülteci anlaşmaları Türkiye’nin açık kapı politikasını doğrudan etkilemektedir.

Avrupa’ya düzensiz ya da kaçak göçmen olarak nitelendirilen nüfus hareketlerini önlemek için Türkiye ile AB arasında 2015 tarihinde bir anlaşma yapıldı. Anlaşmaya göre Türkiye Avrupa’ya kaçak geçişlerde en fazla kullanılan transit ülke olduğu için bu geçişleri engellemesi durumunda hâlihazırda Türkiye’de bulunan milyonlarca Suriyeli sığınmacı için üç milyar Euro mali yardım yapılacaktı (<https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015>, Erişim: 11.13.2018). Bu anlaşma neticesinde yasal olmayan yollardan geçişlerde niceliksel olarak düşüşler olsa da sığınmacı krizinde belirgin

⁶ Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Koruma Birimi’nin (FRONTEX) raporlarına göre yasal olmayan yollardan Avrupa başta olmak üzere herhangi bir Batı ülkesine ulaşmaya çalışan sığınmacıların sayısı her geçen gün artmaktadır. Sadece bir yıl içerisinde (2015) beş yüz bine yakın sığınmacı ki bunların yarısından fazlası Suriyeli sığınmacılardır yasal olmayan yollardan ve ağırlıklı Türkiye üzerinden Avrupa topraklarına ulaşmaya çalışmaktadır, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Fran_Q1_2017.pdf (Erişim: 11.13.2018). Aynı yıl içerisinde (2015) Avrupa’ya yasal olmayan yollarla ulaşmaya çalışan binlerce sığınmacının yolculuğu ölümle sonuçlanmıştır, Uluslararası Göç İdaresi’nin verilerine göre sadece 2015 yılında dört bine yakın sığınmacı daha güvenli bir yere ulaşmak isterken yolculukta hayatını kaybetmiştir, <https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015> (Erişim: 11.13.2018).

bir değişiklik olması, nitekim bir yıl sonra 2016 yılında daha kapsamlı bir anlaşma –AB - Türkiye Anlaşması- imzalandı. Bu anlaşmanın içinde geri kabul maddesi de vardı. Anlaşmanın muhtevası kabaca, bir yıl önce imzalanan konvansiyonun genişletilmesi, şayet yasal olmayan yollarla Türkiye üzerinden yapılan geçişlere Yunanistan hükümetinin sığınma kabulü vermemesi durumunda Türkiye’ye iadesini öngörüyordu. Anlaşmanın tarafı olan Türkiye, geçişleri önlemesi ve önleyemediği takdirde geri kabul protokolünü yerine getirmesi karşılığında Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar için kullanılacak altı milyar Euro para yardımı ve Türkiye’nin üyelik için müzakere aşamasında olduğu AB ile serbest vize uygulaması gibi karşılıklar içeriyordu (<https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015>, Erişim:11.13.2018).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin 2018 yılı verilerine göre Türkiye’de bulunan kayıt altına alınmış 3.6 milyon Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır (https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113#_ga=2.255367304, Erişim:

11.13.2018) Bu sayının oldukça az bir miktarı kamplarda yaşamaktadır, Mülteciler Derneği’nin verilerine göre 2018 tarihi itibari ile 155.410 kişi sadece kamplarda yaşamaktadır geriye kalan sığınmacılar Türkiye’nin birçok vilayetinde ve özellikle büyük şehirlerde yaşamaktadırlar (<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, Erişim 11.13.2018).

Türkiye’nin büyük şehirlerine dağılmış durumda yaşayan milyonlarca Suriyeli sığınmacının hangi koşullar altında yaşadıkları, sığınmacı statüsünde olsalar dahi bu statünün sağladığı haklardan ne ölçüde yararlandıklarına dair kapsamlı çalışmalar olmasa da lokal düzeyde yapılan çalışmalarda yaşam koşullarının pek de iyi olmadığı görülmektedir

https://www.academia.edu/24334131/Suriyeli_M%C3%BCltecilerin_Perspektifinden_T%C3%BCrkiyede_Ya%C5%9Fam ,Erişim: 11.14.2018). Hukuki olarak geçici koruma statüsünde bulunan milyonlarca Suriyeli sığınmacının bir gün kendi ülkelerine dönecekleri düşünöldüğünden entegrasyon ya da benzeri çalışmalar yapılmamakta bu kalabalık nüfusun nasıl yaşadığı ve ileriki yıllarda ne gibi sosyal-demografik ve politik sorunlarla karşılaşacakları bilinmemektedir. 15-65 yaş aralığındaki Suriyeli sığınmacı sayısı iki milyon civarındadır ve bu yaş kategorisi aynı zamanda potansiyel iş gücü kategorisi olduğu için Türkiye'deki sığınmacıların ezici bir çoğunluğu emek piyasasında iş gücü olarak kullanılmaktadır. Ancak kayıtlı veriler altında kaç kişinin güvenceli koşullarda çalıştığına dair neredeyse çok az veri bulunmaktadır. Kayıt dışı, ucuz iş gücü hatta çocuk işçilik oranının oldukça yüksek olduğu tahmin edilmektedir (https://www.academia.edu/24334131/Suriyeli_M%C3%BCltecilerin_Perspektifinden_T%C3%BCrkiyede_Ya%C5%9Fam, Erişim: 11.14.2018).

1988 ve 1991 sığınmacı örneklerinden farklı olarak 2011'de başlayan ve hala devam eden Suriyeli sığınmacılar örneğı hem diğeri örneklerden oldukça uzun bir periyodu kapsamakta hem de niceliksel olarak astronomik farklar barındırmaktadır. Dolayısıyla etkileri ve muhtemel potansiyel etkileri bakımından diğeri örneklerle mukayese kabul etmeyecek düzeyde bir örnek teşkil etmektedir.

Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların sayısal çoğunluğu birçok kente dağılmış olmaları, statülerinin hem Suriye'de devam eden savaştan hem de Türkiye'nin sığınmacı politikalarından ötürü belirsizliğini koruması, kaldıkları zaman diliminin uzun ve daha da uzayacak olması beraberinde potansiyel sosyal, ekonomik ve siyasi gerilimleri de getirmektedir. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da

linç girişimlerinin ana akım medyada nasıl temsil edildiği sorunsalı aslında başlı başına Suriyeli sığınmacıların karşı karşıya oldukları potansiyel tehlikelere örnek olmak açısından oldukça dikkat çekicidir. Suriyeli sığınmacılar yaşadıkları birçok kentte, mahallede ya da kasabada nefret objesi haline getirilebilmekte, herhangi bir sosyal siyasal ya da ekonomik sorunun müsebbipleri sayılabilmekte kolaylıkla ve nihayet tüm bunların bir neticesi olarak linç nesnesi haline gelebilmektedirler. Şüphesiz ki imtiyazsız konumları ve hukuken geçici koruma altında olmaları, yaygın kullanılan ifade ile “misafir” olmaları kırılabilirliklerini ve kolay hedef haline gelmelerini güçlendirmektedir. Ana akım basına yansıyan, haber değeri “atfedilen” olaylara bile bakıldığında Suriyeli sığınmacılara dönük onlarca linç ya da linç girişimi söz konusudur. Bu linç ya da linç girişimlerinin basında nasıl haber olduğu ise bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

II. Bölümde Suriye’de yaşanan iç savaş neticesinde meydana gelen ve hala devam eden sığınmacı krizi ve bu krizden en fazla etkilenen ülke olarak Türkiye’nin sığınmacı politikası yakın tarihte yaşanan benzer kitlesel sığınmacı kriz örnekleri de verilerek kısaca anlatılmaya çalışıldı. Uluslararası kurumlar Suriyeli sığınmacı krizinin II. Dünya Savaşı’ndan bu yana gezegen üzerindeki en kitlesel sığınmacı krizi olduğunu doğruluyor. Gezegen üzerindeki bu en büyük sığınmacı krizine neredeyse tek başına ev sahipliği yapan Türkiye açısından Suriyeli sığınmacılar çok yönlü araştırmaların konusu olmaya adaydır ve olmaya devam edecektir. Milyonlarca Suriyeli sığınmacının Türkiye’de hangi şartlarda yaşadıkları, hukuksal statüleri, sağlık hizmetlerine erişimleri, temel insani hak ve hürriyetlerden yararlanıp yararlanmadıkları, gündelik yaşam içinde hem resmi hem de gayri resmi düzlemde karşılaştıkları sorunlar ve bunlarla nasıl başa çıktıkları gibi sıralanabilecek onlarca konu başlığının her biri cevaplanmak için akademik çalışmalara ihtiyaç duymaktadır. Ancak üç buçuk milyondan fazla Suriyeli sığınmacının yaşadığı Türkiye’de bu sığınmacıların ana akım medyada temsil edilip edilmedikleri eğer ediliyorlarsa nasıl edildikleri oldukça önemlidir. Zira yazılı ya da görsel medya metinleri özellikle dezavantajlı gruplara dair toplumda algı ve tutumların belirlenmesinde öncülük teşkil etmektedir.

Şüphesiz ki medya temsili denildiğinde bu kavramın kendisi oldukça geniş bir muhtevaya sahip olup, sınırlarının mevcut araştırma konusu ve soruları çerçevesinde

belirlenmesi, sınırlandırılması gerekmektedir. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da linç girişimlerinin medyadaki temsili üzerine odaklanılacaktır. Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da girişimlerinin medya metinlerinde nasıl temsil edildiği, hangi söylem stratejileri ile bu linç ya da linç girişimlerinin haberleştirildiği, sığınmacılara dönük algının belirlenmesinde oldukça önem taşımaktadır. Oluşacak muhtemel olumlu ya da olumsuz algı -ki bunda belirtildiği gibi medyadaki sunuş ve temsil oldukça önemlidir- linç eyleminin tekrar edilip edilmemesinde ya da cezalandırılıp cezalandırılmamasında ya da yaygınlaşıp yaygınlaşmamasında doğrudan etki gösterecektir. Medya söylemlerinin dil vasıtasıyla kurulduğunu dikkate alacak olursak öncelikle dil ve söylem kavramlarına dair kısa bir çerçeve sunup bu çalışmada esas alınacak yöntem olan eleştirel söylem analizi kısaca incelenecektir.

1. Dil ve Söylem

Dil, toplumsal yapı içerisinde basit anlamda gündelik ilişkileri düzenleyen, iletişim kurmayı sağlayan, kişiler ve toplumlar arası etkileşime hizmet eden basit bir göstergeler sisteminin ötesinde bir anlam taşımaktadır. Dilin işlevleri toplumsal ilişkileri, yapıları düzenlemek, onlar arasında iletişim kurulmasını sağlamakla birlikte aslında dil toplumsal yapı içerisinde güç, iktidar, hegemonya, ideoloji, kısaca tahakküm ve iktidar ilişkilerini kuran, tahkim eden ve onları yeniden dil, söylem vasıtasıyla üreten bir yapı özelliği taşımaktadır (Dağdaş, 2003; Sancar, 2014). Ferdinand de Saussure, dilin anlam üretmedeki etkisi üzerinde dursa da esas belirgin kırılmayı onu takip eden Levi Strauss, Roland Barthes gibi isimler yapmıştır. Saussure, dilin içinde bir iktidar meselesi olup olmadığını başka bir ifade ile dil ile iktidar ve ideoloji üretimi arasında doğrudan bir ilişki kurmasına rağmen

kendisinden sonra gelecek olan yapısalcı düşünürlerin, bu konu üzerine yani dil-iktidar ve ideoloji üzerine eğilmelerinde öncü rol oynamıştır (Durna ve Kubilay, 2010; Sancar, 2014).

V.N. Voloshinov'a göre bir göstergeler sistemi olan dil ile ideolojiler arasında doğrudan bir bağ söz konusudur. Terry Eagleton'a göre Voloshinov, çalışmalarında toplumsal yapılar arasındaki güç ve iktidar ilişkilerinin dil vasıtasıyla yani göstergeler sistemi vasıtasıyla ortaya koyması bakımından oldukça önemli ve ilklerden biridir (1996). Öte yandan Stuart Hall'e göre dil ve göstergeler içinde yaşadığımız dünyanın manasını üreten ve toplumsal yaşamda anlamın inşa edildiği bir alandır (1993: 92). Dil, göstergeler sistemi ve anlam arasındaki doğrudan ilişki ve dil vasıtasıyla üretilen söylem toplumsal hayatın, toplumsal anlamın üretilmesinde yayılmasında ve yeniden üretilmesinde doğrudan etkili olmaktadır. Dil ile iktidar ve ideoloji arasındaki ilişkinin sorgulanması beraberinde birçok disiplini içine dahil eden oldukça kapsamlı bir söylem teorisinin ortaya çıkmasına doğru ilerlemiştir. Söylem teorisi ya da teorileri her ne kadar birbirleri ile ilişki içinde olsalar da yekpare bir söylem teorisinden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Biz bu çalışma içinde kısaca söylem teorisinin ne olduğu ve bu teoriden bahsederken hangi düşünürlere başvurulduğundan kısaca bahsettikten sonra bu çalışmada esas alınacak eleştirel söylem teorisi üzerinde kısaca durulacaktır. Fakat benzer şekilde eleştirel söylem teorisi de oldukça kapsamlı ve geniş bir okuma alanı olduğu için bu çalışmada özellikle medya metinlerinin analizinde kullanılmak üzere Van Dijk tarafından (1991, 1992) geliştirilen eleştirel söylem teorisinden kısaca bahsedilecektir.

1.2. Söylem Teorisi

Söylem analizinin temellerine bakıldığında yapısalcılık, post yapısalcılık, postmodernizm ve dilbilim, hermeneutik gibi oldukça geniş birçok disiplinin kaynaklarından beslendiği görülmektedir. Söylem teorisi içinde Michel Foucault, Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe gibi isimlerin özellikle önemli yerleri bulunmaktadır. Biz bu çalışmada bu isimlerin söylem teorilerinden birini kullanmayacağımızdan çok teferruatlı olmamak kaydıyla kısaca değinmekle yetineceğiz. Ancak her ne kadar birbirinden farklı söylem teorileri bulunsa da aslında tüm söylem teorileri disiplinler arası bir biçimde birbirinden faydalanmaktadırlar. Söylem çözümlemesinin bir tür dil, iktidar ve ideoloji çözümlemesi olduğu düşünüldüğünde kaçınılmaz olarak birçok farklı disiplin ve teoriye gönderme yapmak kaçınılmaz olmaktadır. Foucault'a göre bilgi ile dil arasında doğrudan bir ilişki vardır zira bilgi doğrudan dil vasıtasıyla ortaya koyulmaktadır. Dilin mana yaratma, üretme ve yeniden üretmedeki işlevi düşünüldüğünde ve yine Foucault'a göre bilgi ile iktidar arasında zorunlu ve kaçınılmaz ilişki düşünüldüğünde bu üç kavram doğrudan birbirleri ile ilişki içine girmektedir (Larrain, 1994: 130). Dolayısıyla dil, bilgi ve iktidar arasındaki ilişki ve bu üçlemenin etkileşimi ile ortaya çıkan söylem toplumsal hayatın hemen her alanını inşa etmektedir.

Laclau ve Mouffe ise söylem teorisini oldukça geniş tutarlar ve onlara göre söylem neredeyse tüm hayatı şekillendirmektedir. Hegemonya kavramı üzerinden geliştirdikleri söylem teorisinde yazarlara göre toplumsal yapı içerisinde herhangi bir şekilde herhangi bir kimlik ya da olgu kendiliğinden, belirlenmiş ve genel geçer bir mantıkla açıklanamaz aksine eklemeler, kırılmalar ve devamlılıklar dahilinde sürekli oluşum ve yeniden oluşum halindedir. Yazarlara göre her söylem maddi gerekçelere sahiptir ve maddi

gerekçelerle açıklanabilir. Tüm toplumsal ilişkiler dâhil olmak üzere söylem tüm toplumsal rejim söylem etrafında şekillenir ve yeniden oluşturulur (Laclau, 2012; Larrain, 1994).

1.3. Eleştirel Söylem Analizi

Medya metinlerinin ırkçılık ve ayrımcılık olgusunu hangi stratejiler vasıtasıyla ürettikleri ve yeniden ürettiklerini inceleyen oldukça fazla çalışma bulunmaktadır (Van Dijk, 1991, 1992a, 1992b, 2005). Eleştirel söylem analizi bir takım temel kavramlar üzerine inşa edilmiştir. Bu temel kavramlar kısaca iktidar, hegemonya, ideoloji, sınıf, cinsiyet farkları ve bunların çözümlenmesi üzerine şekillenmek zorundadır. Adı üzerinde olduğu gibi eleştirel söylem analizi eleştirel olmak zorundadır. Dolayısıyla eleştirel söylem analizi yukarıda sıralanan bazı temel kavramların medya metinleri ya da herhangi yazılı ya da görsel bir metin vasıtasıyla kamusal alana nasıl aktarıldığı üzerinde durmaktadır. (Van Dijk, 2003). Eleştirel söylem analizi farklı yazarlar tarafından farklı yöntemlerle temel bazı kurallar dâhilinde yapılmasına karşın ortaklaşan bazı özellikler bulunmaktadır söylem analizinde. Bunlar kısaca;

- Eleştirel söylem analizi sosyal bir probleme dokunmak zorundadır.
- Eleştirel söylem analizi tarihsel ve ideolojik olmak zorundadır.
- Eleştirel söylem analizi güç ve iktidar ilişkilerini sorgulamak zorundadır.
- Eleştirel söylem analizi bir tür ideoloji çözümlemesidir (Durna ve Kubilay, 2010: 62-63).

Bu çalışmada Van Dijk'in özellikle medya metinlerindeki, ırkçılık, ayrımcılık, iktidar ve güç ilişkilerini sorgulamak ve açığa çıkarmak üzere geliştirdiği eleştirel söylem yönetimine başvurulacaktır. Bu bağlamda Van Dijk'in eleştirel söylem analizinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Van Dijk (2003) eleştirel söylem analizinin temel amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamaktadır.

- Eleştirel söylem analizi daha çok sosyal ve politik sorunlara odaklanmalıdır.
- Eleştirel söylem analizi çok disiplinli olmak zorundadır. Başka bir ifade ile daha önce de vurgulandığı üzere, dil vasıtasıyla özellikle medya metinlerinde ortaya çıkan güç ve iktidar ilişkilerini açığa çıkarmak için tarihsel bağlam, ideoloji ve benzeri birçok disiplin birlikte değerlendirilmelidir.

Van Dijk, medya metinlerinde dilin kullanımı ve bunun söylem yapılarını nasıl şekillendirdiği, nihayet bu söylem yapılarının da toplumda güç ve iktidar ilişkilerini nasıl inşa ettiğini, ayrımcılık ve ırkçılık gibi mekanizmalarını nasıl harekete geçirdiği ve güçlendirdiği üzerinde durmaktadır. Van Dijk söylem yapıları ile iktidar yapıları arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır (2005: 317). Van Dijk'a göre toplumsal yaşam içinde cereyan eden birçok hadisenin, algı ve tutumu kendiliğinden ortaya çıkmadığına bilakis bunların kitle iletişim araçları vasıtası ile yönlendirildiğine vurgu yapmaktadır. Başka bir ifade ile medya metinleri, medya profesyonellerince oluşturulmuş medya metinleri, bilişsel düzeyde medya tüketicilerininin algı, tutum ve davranışlarını doğrudan etkilemektedir (1991: 239). Dolayısıyla medya metinleri vasıtasıyla dolaşıma giren söylemler, toplumda herhangi

bir sosyal sınıf, ırk, cinsiyet, dezavantajlı grup ile ilgili, önyargılı, saldırgan, ırkçı, ayırıcı tutum ve davranışların oluşumu üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Medya metinlerinde herhangi bir sosyal gruba dönük böylesine olumsuz algı ve tutumların ortaya çıkması ve çoğu zaman bunların pratik olarak sergilenmesi (örneğin mültecilere karşı medya metinlerinde oluşturulan olumsuz algı neticesinde mültecilere dönük linç ya da linç girişimlerinin yaşanması gibi) metinlerde inşa edilen yazılı, sözlü ya da görsel söylem düzeni ile ilgilidir. Bu noktada Van Dijk herhangi bir haber metnini incelerken dikkat edilmesi gereken bazı temel hususlara dikkat çekmektedir.

Van Dijk medya metinlerini çözümlerken haber yapıları olarak adlandırdığı sistem içinde herhangi bir haber metnini makro ve mikro düzeyde analiz etmektedir. Haberin makro yapısı, haberin şematik ve tematik özelliklerini açıklamak üzere kullanılırken, haberin mikro yapısı, haberin kelime seçimi, söz dizimi, anlam gibi sentaktik ve semantik unsurlarla doğrudan ilgilidir (1988: 27). Yine Van Dijk tarafından medya metinlerini çözümlenmek üzere geliştirilen yaklaşımlardan biri olan ve bilişsel yaklaşım olarak yazar tarafından adlandırılan modele göre medya metinleri, dolayısıyla medya söylemleri profesyoneller tarafından, medya elitleri tarafından üretilmektedirler. Medya elitleri tarafından üretilen bu metinlerin özellikle makro yapılarının kuruluşu medya elitlerinin bilişsel algısıyla doğrudan ilintilidir. Yine Van Dijk'a göre okuyucunun zihninde haber metinlerinin daha çok makro yapısı yer edindiğinden, medya profesyonelleri tarafından oluşturulan makro yapı, okuyucunun zihninde bir algıya ve devamında tutuma neden olmaktadır (1988: 106). Haberlerin makro yapısını tesis eden bu bilişsel yapı, daha çok kendini biz ve onlar tanımı ve ayrımı üzerinden inşa etmektedir. Tabiatıyla, "biz"e yüklenen olumlu anlamlar karşısında onlar olumsuz bir biçim ve muhteva ile temsil

edilmektedir. Bu da doğal olarak “biz” ve “onlar” arasında bir çatışma, uzlaşmaz bir ilişki biçimi ve bunların ürettiği nefret, ırkçılık, ayrımcılık gibi bir dizi neticeyi beraberinde getirmektedir. Özetle, medya metinlerini eleştirel söylem analizine tabi tutmak, profesyoneller tarafından oluşturulan medya söylemlerinin disiplinler arası bir yöntemle analize tabi tutulması ve söylemin içindeki iktidar, güç, ayrımcılık, ırkçılık, cinsiyetçilik, yabancı düşmanlığı gibi birçok unsurun ortaya çıkarılmasına hizmet edecektir.

IV. BÖLÜM

ANA AKIM MEDYADA SURIYELİ SIĞINMACILARA DÖNÜK LİNÇ

EYLEMLERİNİN TEMSİLİ

Bu bölümde bir önceki bölümde çerçevesi çizilen kavramsal yaklaşım dahilinde Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da linç girişimlerinin ana akım medyadaki temsilleri üzerine odaklanılacaktır. Bunu yaparken ana akım yazılı basından Hürriyet ve Sözcü gazetelerinin 2015 ve 2016 zaman dilimlerini kapsayan sayıları incelenmiştir. Dönem aralığı olarak bu dönemin incelenmesinde Suriyeli sığınmacı krizinin uluslararası bir kriz haline gelmesi temel sebeplerden biridir. 2015 yılından itibaren kaçak yollarla Ege ve Akdeniz sahillerinden Avrupa'ya ulaşmak isteyen ezici çoğunluğu Suriyeli olan mülteciler uluslararası toplumun ana gündem maddesi olmuştur. Bu dönemde teknelerde ve kaçak yollarla Avrupa'ya ulaşmaya çalışan mültecilerin yaşadıkları dramlar, facialar ve kitlesel ölümler seçilen bu iki yılı önemli kılmaktadır. Öte yandan Avrupa ülkelerinin sınırlarını mültecilere kapatması neticesinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan ve tatbik edilmeye başlanan mülteci anlaşmasının bir parçası olarak Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısı da geometrik olarak artış göstermiştir bu sene aralıklarında. Gazetelerin seçilmesinde, Hürriyet Gazetesinin ana akımın en önemli temsilcisi olması ve tiraj bakımından da yüksek olması esas alınmıştır. Sözcü Gazetesi ise mevcut siyasi iktidara muhalefet eden bir yayının politikasına sahip olması ve Türkiye'de konsolide bir siyasi bloğu temsil etmesi sebebiyle seçilmiştir. Her iki gazetede yer alan ve belirtilen dönem aralığını kapsayan haberler anahtar kelime taraması yöntemi ile tespit edilmiştir. Gazetelerin taranmasında kullanılan anahtar kelimeler, "Linç, Suriyeli, Mülteci, Sığınmacı"

sözcükleridir. Gazete haberleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesindeki gazete kataloglarından elde edilmiştir.

Bu bölümde haber analizlerinin yapılmasında sırasıyla iki yol izlenecektir. Öncelikle söylem analizine zemin hazırlamak ve veri sunmak amacıyla, ilaveten seçilen yazılı basın mecralarında çalışma konusu ile ilgili haberlerin istatistiksel dağılımını görmek adına niceliksel bir analiz yapılacaktır. Bu niceliksel analizde sırasıyla, gazete haberlerinin gazetelere ve yıllara göre dağılımı, temalara göre dağılımı incelenecektir. İkinci aşamada ise incelenen haberler içinde seçilen sekiz haberin niteliksel söylem analizi yapılacaktır.

1. Haber Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Aşağıdaki tabloda, 2015 yılında Hürriyet ve Sözcü Gazetesi'nde Suriyeli sığınmacılarla ilgili çıkan haber sayıları derlenmiştir.

Gazete	Yıl	Haber Sayısı
Hürriyet Gazetesi	2015	1412
Sözcü Gazetesi	2015	904

Tablo 1. 2015 Yılında “Suriyeli, Sığınmacı, Linç ve Mülteci” anahtar sözcüklerinden herhangi birinin geçtiği haber sayısının gazetelere göre dağılımı.

Aşağıdaki tabloda, 2016 yılında Hürriyet ve Sözcü Gazetesi'nde Suriyeli sığınmacılarla ilgili çıkan haber sayıları derlenmiştir.

Gazete	Yıl	Haber Sayısı
Hürriyet Gazetesi	2016	1701
Sözcü Gazetesi	2016	1149

Tablo 2. 2016 Yılında “Suriyeli, Sığınmacı, Linç ve Mülteci” anahtar sözcüklerinden herhangi birinin geçtiği haber sayısının gazetelere göre dağılımı.

Yukarıdaki iki tabloda haber sayılarının yıllara göre gazetelerdeki dağılımı gösterilmektedir. Görüldüğü üzere Hürriyet gazetesindeki haber sayısı Sözcü gazetesindeki haber sayısına göre en az yarım kat daha fazladır. Bunun temel nedenlerinden biri Sözcü Gazetesinin Suriyeli sığınmacılar ve özellikle de Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikasına dönük olumsuz eleştirileridir. Öte yandan özellikle belirtilen yıl aralıkları Suriyeli mültecilerin sadece Türkiye'de değil tüm dünyanın gündeminde en fazla yer işgal ettikleri yıllardır. Özellikle Akdeniz ve Ege'de art arda batan göçmen tekneleri uluslararası toplumun mültecilerle ilgili ikircikli tutumları ve Avrupa ülkelerinin sınırlarını mültecilere kapatmaları Suriyeli mültecileri sadece Türkiye'de değil tüm dünyada bir numaralı gündem maddesi haline getirdi. Dolayısıyla Hürriyet Gazetesinde sayısal olarak haber sayısı fazla görünse de aslında toplamda Suriyeli sığınmacılarla ilgili haber sayısı her iki gazetede de oldukça yüksektir. Ancak belirtmek gerekir ki haberlerin tematik dağılımı incelendiğinde ki ileri tablolarda sunulacaktır, linç temasının oldukça az olduğu görülecektir.

1.2. Haber Sayılarının Seçilen Anahtar Sözcüklere Göre Dağılımı

Tablo III'teki haberlerin tematik dağılımı incelendiğinde linç kategorisinde 2015 yılı içerisinde Hürriyet Gazetesi'nde 61 haberin, Sözcü Gazetesi'nde ise 59 haberin yayımlandığı görülmektedir.

Gazete	Yıl	Suriyeli	Mülteci	Sığınmacı	Linç
Hürriyet Gazetesi	2015	687	507	158	61
Sözcü Gazetesi	2015	461	257	127	59

Tablo 3. 2015 Yılında belirlenen anahtar sözcüklere göre gazetelerdeki haber dağılımı.

Tablo III'teki haberlerin tematik dağılımı incelendiğinde linç kategorisinde 2015 yılı içerisinde Hürriyet Gazetesi'nde 61 haberin, Sözcü Gazetesi'nde ise 59 haberin yayımlandığı görülmektedir. Ancak bu istatistik yanıltıcı bir niteliktedir zira linç kategorisindeki haberlerin dağılımı incelendiğinde bu kategoride haber içeriklerin oldukça az bir kısmının Suriyeli sığınmacılara dönük linç ya da linç girişimi haberi olduğu görülecektir. Linç kategorisi içinde adli, adi suçlar, sembolik linç haberleri ve birçok türden haber de yer almaktadır. Ayrıca bazı vakaların linç başlığı kullanılmadan, linç ya da linç girişimine “gerginlik”, “Suriyeli isyanı” ve benzeri sözcüklerin seçilerek haberleştirildiğinin altını çizmek gerekir.

Gazete	Yıl	Suriyeli	Mülteci	Sığınmacı	Linç
Hürriyet Gazetesi	2016	731	747	204	50
Sözcü Gazetesi	2016	510	380	190	69

Tablo 4. 2016 Yılında belirlenen anahtar sözcüklere göre gazetelerdeki haber dağılımı.

Bahsedilen tematik istatistikteki ilk bakıştaki yanıltıcı enformasyon tablo IV için de geçerlidir. Dolayısıyla Linç kategorisinde yer alan haberlerin linç teması ile kaçının doğrudan Suriyeli sığınmacılarla ilgili olduğuna dair istatistik barındıran başka bir tablo aşağıda sunulacaktır. Ancak öncesinde iki yıllık zaman diliminde incelenen haberlerin tematik dağılımını görmek bize Suriyeli sığınmacıların yazılı basında hangi temalar vasıtasıyla haber konusu olduklarını gösterecektir. Bu da bu çalışmanın esas konusu olan linç ya da linç girişimlerinin ne sıklıkla ve daha da önemlisi nasıl haber yapıldıklarını ard alanını oluşturması bakımından oldukça önemlidir. Aşağıdaki tabloda Suriyeli sığınmacılarının haber oldukları toplam 5166 haberin tarafımızca belirlenen temalara göre dağılımı gösterilmektedir.

1.3. Gazetelerdeki Suriyeli Sığınmacı Haberlerinin Temalara Göre Dağılımı

Haber Teması	Haber Sayısı
Güvenlik Sorunu-Terör	786
Ekonomik Yük	345
Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacılara Yaptığı Yardımlar	806
İşsizliğin Artışı	432
Sığınmacı Kampları	168
AB-Türkiye Mülteci Antlaşması	595
Sığınmacı Sayısının Artışı	543
Sığınmacıların Yaşam Koşulları	40
Sığınmacıların Yaşadığı Yerleşim Yerlerinde Yaşanan Sorunlar	163
Sığınmacı Kaçakçılığı-Fuhuş	414
Sığınmacıların Entegrasyonu	10
Sığınmacılarla Birlikte Suç Oranındaki Artış	174
Avrupa Ülkelerinin Sığınmacı Politikası	497
Sığınmacılarla Birlikte Nüfus Dengesinin Değişimi	197

Tablo 5. Suriyeli Sığınmacılarla ilgili haberlerin gazetelerde temalara göre dağılımı.

Suriyeli sığınmacı haberlerinin temalara göre dağılımını gösteren tablo beşte tematik dağılımda en fazla paya sahip olan başlık Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yaptığı yardımlardır. Bir hükümet politikası olarak da sürekli olarak dillendirilen Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlar gazetelerde de kendisine en fazla yer bulan haber temalarından biri olmuştur. Bu temadaki içerik daha çok Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara harcadığı para miktarı üzerine odaklanmaktadır, hükümet yetkililerinin pek de örtüşmeyen açıklamaları doğrultusunda gazetelerdeki haberler de beş milyar dolar ile yirmi milyar dolar arasında bir skalada Suriyelilere harcanan para miktarı hemen her gün gazetelerin ana haber temalarından biridir. Haberlerin tematik dağılımında ikinci sırada yer alan başlık ise güvenlikle bağlantılı terör başlığıdır. Bu temadaki haberlerin birçoğu doğrudan Suriyeli sığınmacıları hedef alamasa da Suriye'den gelen sığınmacılar ve Suriye-Türkiye sınırında çatışmalardan kaynaklı devam eden güvenlik sorunu dolaylı olarak sığınmacılarla anılmaktadır. Bu tema haberleştirilirken Suriyeli sığınmacıların neden kendi ülkelerinden kaçmak zorunda kaldıkları, hangi şartlarda ülkelerini terk ettikleri gibi hayati sorular göz ardı edilerek, kendinden menkul bir sığınmacı akını algısı isteyerek ya da istemeyerek yaratılmış olunmaktadır.

Tablo beşte temalarla ilgili haber dağılımı ile ilgili dikkat çekici iki tema ve bu temalara göre haber dağılımı sığınmacıların “yaşam koşulları” ve “entegrasyon” temalarıdır. Şaşırtıcı derecede az haber bulunan ilk başlık olan Suriyeli sığınmacıların yaşam koşulları ile ilgili sadece 40 haber vardır. Yaşam koşulları teması içinde sığınmacıların hangi şartlarda barındıkları, temel insan hakları olan güvenlik, sağlık, eğitim gibi hizmetlerden yararlanıp yararlanmadıklarına dair oldukça az sayıda haber vardır. Paradoksal bir biçimde Türkiye'nin sığınmacılara harcadığı mali kaynakların en fazla

işlenen tema olmasının karşısında bu kaynaklarla mevcut sığınmacıların ne koşullarda yaşadıkları, ne tür haklara sahip oldukları haber konusu edilmemiştir. Bir diğer tema olan “entegrasyonda” da benzer bir durum geçerlidir. 2015 yılı itibariyle resmi rakamlara göre 2,5 milyon olan kayıtlı Suriyeli sığınmacının Türkiye toplumuna entegrasyonu için ne tür politikalar uygulandığı ya da uygulanmadığı haber değeri taşımamıştır. Oysaki “suç oranındaki artış”, “nüfus dengesinin değişimi” gibi temalar doğrudan sığınmacıların entegrasyonu ile alakalıdır. Haber temalarının dağılımında bir yandan Avrupa ülkelerinin sığınmacılarla ilgili politikası eleştiri konusu yapılırken ve bunun karşısında Türkiye’nin sığınmacı politikası, sığınmacılara harcanan mali kaynaklar sürekli haber konusu iken Suriyeli sığınmacılarla ilgili pozitif temada haberlerin sayısı yok denecek kadar azdır. Başka bir ifade ile Türkiye’nin sayıca çok sığınmacı alması ve bunlara yaptığı mali harcamalar bir tür esin kaynağı olarak haberlerde kendine yer bulurken, sığınmacıların ülke içindeki durumu daha çok “tehdit, sorun” kaynağı olarak gösterilmektedir. Aşağıdaki örneklerde Suriyeli sığınmacılara dönük olumsuz temsillerin yer aldığı bazı haber örnekleri sıralanmıştır.

- Suriyeliler Esnafın İşini Elinden Aldı (12.05.2016, s, 20, Sözcü Gazetesi)
- Sığınmacılar Suç Makinası Çıktı (16.05.2016, s, 13, Sözcü Gazetesi)
- Bağcılar’da Küçük Suriye Kuruldu (11.01.2015, s, 15, Sözcü Gazetesi)
- Suriyeliler Çete Oldu (11.05.2015, s, 3, Hürriyet Gazetesi)
- Suriyelilerin Evinde Patlama (07.07.2016, s, 18, Hürriyet Gazetesi)
- Suriyelileri Vatandaş Olarak İstemiyoruz(07.07.2016, s, 1, Sözcü Gazetesi)

- Suriyelilerin Keyfine Diyecek Yok, Paşalar Gibi !(20.08.2016, s, 20, Sözcü Gazetesi)
- Şanlıurfa’da Huzur İçin Suriyeli Kadınlar Yakalandı (26.09.2016, s, 3, Sözcü Gazetesi)
- Suriyeliler Para Kuyruğunda 100 TL İçin Birbirine Girdiler (02.12. 2016, s, 20, Sözcü Gazetesi).

Yukarıda sıralanan haber örnekleri gazetelerin attıkları başlıklarla sığınmacılara dönük ayrımcı, ötekileştirici, kriminalize edici, cinsiyetçi söylemleri nasıl ürettiğine dair oldukça önemlidir. 29.09.2016 tarihli Sözcü gazetesinde “Şanlıurfa’da Huzur İçin Suriyeli Kadınlar Yakalandı” başlığı ile yer alan haberin metnine baktığımızda, bir eğlence merkezinde çalışan ya da çalıştırılan Suriye’den gelmiş kadınların polis baskını sonucunda yakalandığını öğreniyoruz. Haberde eğlence merkezinin nasıl bir yer olduğu, kimler tarafından işletildiği, yasalara uygun olup olmadığı konusunda herhangi bir haber yok. Haber başlığı ile birlikte servis edilen fotoğrafta yüzünü kapatmış Suriyeli olduğu iddia edilen kadınların “ahlaka mugayir” bir iş yaptıkları görüntüsü verilmiş. Haberin bağlamına dair ise herhangi bir enformasyona haber akışı içinde rastlanılmıyor, başlıkla verilmek istenen mesaj Suriyeli kadınların “ahlaksız” olduğu ve bir şehrin ahlakını bozduklarıdır. Bu da kaçınılmaz olarak sayıları milyonlarla ifade edilen Suriyeli sığınmacıların, özellikle kadın sığınmacılara dönük toplumda negatif bir sterotip inşa edilmesine neden oluyor.

07.07.2016 tarihli Hürriyet Gazetesi’nde “Suriyelilerin Evinde Patlama” başlıklı haberin içeriği incelendiğinde Suriye’den Türkiye’ye gelmiş ve radikal dinci örgütlerle bağlantısı olan teröristlerin yaşadıkları evde bomba yapımı sırasında patlama olduğunu

öğreniyoruz. Ancak haber başlığının doğrudan okuyucuya söylediği şey Suriyelilerin tehlikeli olduğu uyarısıdır. Bir haber metninin başlığı okuyucuya birinci elden verilmek istenen mesajı verdiği için oldukça önemlidir. Van Dijk'ın (1991: 50) belirttiği gibi haber başlıkları medyada çalışan medya profesyonellerince seçilir ve okuyucunun haberi nasıl okuması gerektiğine, nasıl anlamlandırması gerektiğine doğrudan etki eder. Dolayısıyla haber metninin makro yapısını teşkil eden haber başlığı şayet olumsuz bir içerikte ise okuyucuya toplumun bir kesimi ile ilgili negatif bir izlenim sunar doğrudan. Öte yandan okuyucuların önemli bir kısmının haberlerin önemli ölçüde sadece makro yapısına yani başlık, fotoğraf, spot gibi öğelerine baktığı ve bunlarında okuyucu zihninde bir temsil oluşturduğu düşünüldüğünde kullanılan haber başlıkları toplumsal bir kesimin olumlu ya da olumsuz temsili açısından oldukça önemlidir. Yukarıda örneklenen haber başlıklarının her biri Suriyeli sığınmacıları farklı yönden okuyucuların zihninde olumsuz temsil oluşturacak bir biçimde seçilmiştir. Bu kısımda son olarak Suriyeli sığınmacılara yönelik linç ya da linç girişimlerinin 2015-2016 yılları arasında Hürriyet ve Sözcü gazetelerinde ne kadar yer bulduğuna bakılacaktır. Aşağıda tablo VI ve tablo VII de iki yıllık zaman diliminde Suriyelilere dönük linç ya da linç girişimi haberlerinin sayısal dağılımı gösterilmiştir. Görüldüğü üzere belirlenen zaman dilimi içerisinde linçlerin haber olma sayısı toplam 30'dur. Bu istatistik oldukça düşük olmakla birlikte var olan haberlerin de nasıl haberleştirildiği, yani başka bir ifade ile linç ya da linç girişimlerinin gazetelerde nasıl yer bulduğu daha da önemlidir. Dolayısıyla bunu ortaya koyabilmek adına var olan linç haberlerinden seçilen örnekler üzerinden haberlerin söylem analizinin yapılması bize linç ya da linç girişiminin nasıl haber yapıldığını gösterecektir.

Aşağıdaki tabloda Suriyeli sığınmacılara yönelik 2015 yılına ait linç haberlerinin gazetelerde ne kadar yer bulduğuna dair bilgiler bulunmaktadır.

Gazete	Yıl	Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç ya da Linç Girişimi Haberi
Hürriyet Gazetesi	2015	9
Sözcü Gazetesi	2015	8

Tablo 6. 2015 Yılında Gazetelerde Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç Haberlerinin dağılımı.

Aşağıdaki tabloda Suriyeli sığınmacılara yönelik 2016 yılına ait linç haberlerinin gazetelerde ne kadar yer bulduğuna dair bilgiler bulunmaktadır.

Gazete	Yıl	Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç ya da Linç Girişimi Haberi
Hürriyet Gazetesi	2016	7
Sözcü Gazetesi	2016	6

Tablo 7. 2016 Yılında Gazetelerde Suriyeli Sığınmacılara Dönük Linç Haberlerinin dağılımı.

2. Linci Normalleştirme Söylemi: “Suriyeli Gerilimi, Korkutan Gerginlik”

Normalleştirme, haber metinlerinde en sık başvurulan söylem stratejilerinden biridir. Özellikle ayrımcı, ırkçı, cinsiyetçi söylemlerin medya metinleri ile dolaşıma sokulmasında normalleştirme stratejisi oldukça önemlidir (Köker ve Doğanay, 2010). Bu strateji ile anayasal olarak suç sayılan bir eylem “haklı bir tepki”, “sıradan bir hadise” gibi gösterilerek linç ya da linç girişimi gibi suç olan eylemleri sıradanlaştırma işlevi görmektedir.

Suriyeli gençlerle ² ÖLÜ can alan gerginlik

Beyşehir’de ‘köpeğe atılan tekme’ nedeniyle Türk ve Suriyeli gençler arasında çıkan kavga iki taraftan birer can aldı. Yaralı 3 Suriyeli gencin ‘hastanede’ linç edilmesini polis ve jandarma güçlükle engelledi.

İsmail AKKAYA/DHA

KONYA’nın Beyşehir ilçesinde, ülkelerindeki içsavaştan kaçıp Türkiye’ye sığınan mültecilerle yerel halk arasında ufak bir tartışmadan çıkan kavga, çok tehlikeli olabilecek bir toplu linçten son anda döndü. Olay, iddiaya göre, Mehmet Bayraktar (18) adlı gencin, bir sokak köpeğini tadmelerken gördüğü, Suriyeli 4 kişilik bir gruba uyarmasıyla patlak verdi. İki tarafın birbirine bıçakla saldırdığı kavga da Mehmet Bayraktar ile Suriyeli İbrahim el Ali (21), soyadı belirlenemeyen Kasım (20), Abdullah Muhammed (26) ve Ahmed Sadı (22) yaralandı. Mehmet Bayraktar kalbine aldığı bıçak darbesiyle can verirken, Suriyeli İbrahim el Ali de ameliyat sırasında kurtarılmadı.

ÇEVİK KUVVET, JANDARMA

Bu sırada olayı duyan Mehmet Bayraktar’ın yakınları, hastane önünde toplandı.

Hastaneye girip yaralı Suriyelilere saldırmak isteyen gruba, polis engelledi. Ancak öfkeli kalabalık giderek artınca, jandarma çağrıldı. Kalabalığın hastaneye girme ısrarı üzerine polis biber gazıyla müdahalede bulundu. Hastane önüne Konya merkezden çok sayıda polis ve çevik kuvvet ekibi takviye çağrılırken, polis ve jandarma hastane acil servisi önünde barikat kurdu.

Hastanede kalan Suriyeli iki yaralının can güvenliği nedeniyle Konya’ya sevk edilmesine karar verilse de öfkeli kalabalık buna engel oldu.

İki Suriyeli yaralı, hastane arka kapısından, sivil bir polis aracıyla çıkarıldı. Ancak durumu fark eden kalabalık, bu kez sivil polis aracına saldırdı. Polis yine gruba biber gazıyla müdahalede bulundu. Suriyeli 2 yaralı, ilçe merkezi dışında polis aracından ambulansa alınıp Konya’daki hastanelere sevk edildi. Beyşehir’deki olaylar dün sabah saatlerine kadar devam etti.

MEHMET TOPRAĞA VERİLDİ

SURİYELİ grupla çıkan kavga da bıçaklanarak öldürülen Mehmet Bayraktar, dün ilçe meydanındaki Çarşı Camisi’nde öğle namazının ardından kılınan cenaze namazı sonrası Eğirler Mahallesi’nde geniş güvenlik önlemleri altında toprağa verildi. Köpek kavgasında ölen Suriyeli İbrahim el Ali’nin cenazesinin ise halen morgda olduğu belirtildi. Konya’daki hastanelere ‘kacırılan’ diğer Suriyeli 3 yaralının tedavisi ise sürüyor. Konya Cinayet Büro Amirliği ekipleri, olaya karıştığı öne sürülen 8’i Suriyeli 15 kişiyi gözaltına aldı.

Mehmet Bayraktar

11.07.2016, Hürriyet Gazetesi, s, 3

Van Dijk'a (1988: 28) göre haber metnin çerçevesi makro ve mikro yapılardan meydana gelir, makro yapıda haber tematik ve şematik olarak incelenir. Tema haberin içeriğine ilişkin iken şematik yapı haberin başlık, spot gibi bölümlerini kapsamaktadır. Haberin mikro yapısında ise söz dizimi, anlamsal kurgulanış ele alınır. Bu doğrultuda 11.07.2016 tarihli Hürriyet gazetesinin makro yapısına göz atalım. Haber için kullanılan başlık "Suriyeli Gençlerle Can Alan Gerginlik" ifadesidir. Başlığın üstüne kırmızı kutucuk içinde yerleştirilmiş olan "2 ölü" ifadesi ise gerginlik olarak seçilen haber başlığının aslında iki kişinin ölümü ile sonuçlanan bir olay olduğunu gösteriyor okuyucuya. Öncelikle "gerginlik" ifadesine odaklanacak olursak, bu ifade bir ya da bir kaç kişi arasında fiziki ya da fiziki olmayan gerilme haline tekabül eder, zira Türk Dil Kurumu da sözcüğü "gergin olma durumu" olarak tanımlar (<http://sozluk.gov.tr/>, Erişim: 03.04.2019). Yani iki kişinin ölümü ile sonuçlanmış bir olay için gerginlik ifadesi hem ölümü hem de yaşananları normalleştirmektedir.

Haberin alt başlığında iki kişinin ölümü ile sonuçlanan olayın neden ortaya çıktığına dair kısa bir bilgiye yer veriliyor. Haber girişine göre kavganın ve ölümlerin nedeni "köpeğe atılan tekme" ve devamında kullanılan Türk ve Suriyeli gençlerden "her iki taraftan birer can" ifadesi yer alıyor. Haber girişinde Suriyeli üç kişinin de yaralandığı ve hastanede linç edilmek istendiğini fakat jandarmanın engel olduğunu okuyoruz. Öncelikle neden olarak gösterilen "köpeğe atılan tekme" meselesinin ayrıntısını haber metninde de öğrenemiyoruz, yani iki grup arasındaki kavganın neden ortaya çıktığını bilmiyoruz, gösterilen neden, oldukça basitleştirilmiş ve halihazırda bölgede sığınmacılarla ilgili birtakım sorunların olup olmadığı, bölge halkının sığınmacılara nasıl yaklaştığını ve daha sıralanabilecek bir dizi sosyal-psikolojik-ekonomik gerilimden bağımsız bir biçimde

okuyucuya iki kişinin öldüğü ve üç kişinin yaralandığı ve Suriyeli sığınmacıların linç edilmek istendiği “köpeğe tekme atma” eylemi üzerinden açıklanıyor. Haber metninde yer alan linççi grup “öfkeli kalabalık” olarak tanımlanıyor, lincin çoğunluk tarafından azınlık olana, dezavantajlı olana doğru yapılan bir eylem olduğu düşünüldüğünde, azınlıkta olan bir grubun bölgenin çoğunluğu olan yerlileri tarafından linç edilmeye çalışılması oldukça normal bir vakaymış gibi sunuluyor. Özetle linççi grup “öfkeli kalabalığa dönüşüyor” haberin mikro metninde. Son olarak haberde kullanılan görsellerde ölen kişilerden biri olan Mehmet Bayraktar’ın büyük bir resmi, Suriyeliler tarafından öldürülen Türk olarak, haberde görsel hafızada yer bırakacak biçimde kullanılmıştır.

Şanlıurfa’da Suriyeli gerilimi

ŞANLIURFA’da valiliğin yasakladığı ‘Suriyelileri istemiyoruz’ mitingi için kent merkezindeki Topçu Meydanı ve çevresinde zırhlı araçlar ile yoğun önlem alındı. Meydana giden yolların polis tarafından kapatılması üzerine, birkaç kişilik gruplar halinde toplanan ancak alana giremeyenler sokak aralarında korsan

**3 YARALI
15 GÖZALTI**

gösteri yapmak istedi. Büyükşehir Belediyesi’nin arka sokağında toplanan yaklaşık 30 kişilik grup, karşısına çıkan 3 Suriyeli ile tartışmaya başladı. Kısa sürede sonra da gruptakiler Suriyelilere saldırdı. Suriyelilerden 1’i bıçaklandı, 2’si tekme- tokat dövüldü. Polis 15 kişiyi gözaltına aldı.

■ Ömer PINAR- Ömer ŞULUL / DHA

18.05.2015. Hürriyet Gazetesi, s, 23.

Linç eyleminin gazete haberlerinde normalleştirilmesinin bir diğer örneği de 18.05.2015 tarihli Hürriyet gazetesinin haberinde karşımıza çıkmaktadır. Gazetenin 23.sayfasında küçük bir haber kutucuğu içinde “Suriyeli Gerilimi” başlığı ile verilen haber aslında bir linç haberidir. Bu kısa haber metnini okuduğumuzda haber başlığında Suriyeli gerilimi olarak sunulan hadisenin Urfa ilinde Suriyeli sığınmacıların şehirdeki varlıklarını

protesto etmek isteyen bir grubun gösterinin yasaklanması üzerine karşılıklarına çıkan üç Suriyeliyi linç etme hadisesi olduğunu öğreniyoruz. 30 kişilik bir grubun üç Suriyeli sığınmacıyı linç etmesi, birini bıçaklamaları ve diğer ikisine şiddet uygulamaları “gerginlik” ifadesi ile normalleştirilmiştir. Gerginlik sözcüğünün yanında kullanılan Suriyeli ifadesi de örtük bir biçimde sebebe gönderme yapmaktadır aslında, daha açık bir ifade ile Suriyelilerin neden olduğu gerginlik göndermesi yapmaktadır. Bu kısa haberde lincin sıradanlaştırılması, adi bir vakıa gibi sunulmasının yanı sıra haber değeri olarak da 23. Sayfanın alt köşesinde yer alması önemlidir. Son olarak mağdurun görünmez kılınması, Suriyeli üst başlığı ile tanımlanması da önemlidir, saldırıya uğrayan, bıçaklanan kişilerin kimlikleri ya da isimlerine dair bir veri haberde bulunmuyor, dolayısıyla okuyucunun zihnindeki kod Suriyeli olarak kalıyor bu yolla linçe uğrayan kişi ya da kişiler de anonimleştiriliyor.

3. Linci Meşru Gösterme: Kriminalize Etme, Düşmanlaştırma Söylemi

Chrissie Steenkamp insanların ya da toplumların neden şiddete başvurdukları sorusunu oldukça geniş bir perspektif dahilinde yanıtlamaya çalışır. Bu geniş perspektifin makro düzeyinde uluslararası boyut vardır. Öyle ki uluslararası arenada sorunların çözümü için diyalog yerine şiddetin bir çözüm aracı olarak kullanılması -buna bölgesel savaşlar, paramiliter grupların kullanılarak sorunların çözümü için uğraşma gibi birçok başlık değildir- toplumsal sorunların çözümünde şiddetin meşru yöntem olarak sürdürülmesinde oldukça etkilidir. Öte yandan mikro düzeyde baktığımızda da benzer bir durum söz konusudur. Ulusal düzeyde özellikle devletlerin sorun çözüm aracı olarak şiddete başvurmaları, yurttaşlarında şiddeti bir çözüm aracı olarak görmelerini önemli ölçüde meşru kılmaktadır (Akt, Gambeti, 2007: 6-7). Herhangi bir toplumsal sorunun çözüm aracı

olarak linç ya da linç girişim eylemlerinin seçilmesinde şiddet kültürünün önemli bir katkısı vardır. Özellikle savaş sonrası bölgelerde, çatışma sonrası toplumlarda bu olgu daha da açık bir biçimde gözlenmektedir (Gambeti, 2007). Linç eylemlerinin bir sorun çözümü aracı olarak görülmesi halinde normal şartlarda anayasal olarak suç teşkil eden ve cezalandırılması gereken eylemler bazı söylemler eşliğinde meşru kabul edilmekte ve hatta teşvik edilmektedir. Tanıl Bora'nın ifadesi ile bu durumlarda bazı gruplar ki bunlar linç grupları da ya da güruhlarıdır "hukuktan istisna" edilirler (Bora, 2014: 9). Hukuk dışında sayılan ya da kendilerini öyle gören kişi ya da grupların linç eylemini gerçekleştirmede bazı temel motivasyonları vardır. Çalışmanın önceki bölümlerinde lincin farklı sosyal-siyasal-ekonomik ve bilişsel temellerde gerekçelerini açıkladık ancak bu başlık altında lincin somut olarak hangi söylemler aracılığı ile meşru kılındığını göstermek adına "kriminalize etme" ya da "düşmanlaştırma" söylemi üzerinde duracağız.

Düşmanlık söylemi, kendinden olmayanı tehdit olarak algılama ve ondan korunmaya dönük hareket etme eylemi farklı politik bağlamlarda farklı sosyolojik gerekçelerle ve farklı coğrafyalarda sürekli olarak kendini yeniden üreten bir olgudur. Düşmanlık söyleminin temelinde "Biz" ve "öteki" kavramları yer almaktadır, tabiatıyla "biz" in olumlu "ötekinin" ise bize dahil olmayan dışarda kalan olumsuz imleme hali düşmanlık söyleminin merkezini teşkil etmektedir. Balibar, günümüzde ırkçılığın salt olarak biyolojik ayrıştırma üzerinden işleyen bir mekanizma olmadığını altını çizer. Ona göre ırkçılık hemen tüm dışlanma pratiklerini barındıran ve görüldüğünden çok daha yaygın bir fenomendir (207: 66-67). "Biz" ve "öteki" ayrımının da temelde aslında bir ayrıştırma, saflık arayışının bir sonucu olduğu düşünüldüğünde aslında temelinde örtük ya da açık ırkçılık barınmaktadır. Bu iki kavram arasında kurulan zıtlık, güncel popülist

politikaların, siyasal söylemlerin ve özellikle de medya söylemelerinin etkisi ile içinde zenofobiyi, ataerkilliği, cinsiyetçiliği ve benzeri bir kavramı barındıran bir olguya dönüşür (Belge, 2008).

04.11.2016, Hürriyet Gazetesi, s, 3.

Yukarıda siyasal söylemlerin, özellikle medya söylemlerinin düşmanlaştırıcı, kriminalize edici içeriğinin linç vakalarını teşvik ettiği, meşru kıldığını ifade etmiştir. Hürriyet gazetesinin 04.11.2016 tarihli haberinin makro yapısına öncelikle göz atalım. Okuyucuya sunulan haber başlığı “Tacizci Suriyeliye” ‘Uçtular’ ifadesini ele alırsak; başlıkta “Tacizci Suriyeli” ifadesi için sarı renk kullanılmış, bu vesileyle daha fazla dikkat çekiyor, başka bir ifade ile taciz eylemini gerçekleştiren kişinin kim olduğu kimliği adı önemli değil, okuyucuya bu dikkat çekici başlıkla verilmek istenen mesaj onun “Suriyeli” olduğudur. Taciz ve Suriye kelimelerinin içerikten bağımsız olarak bir editoryal tercih

olarak başlığa üstelik dikkat çekici bir renk kullanılarak taşınması, doğrudan Suriyeli sığınmacılarla taciz arasında bir bağ kuruyor. Yani okuyucunun zihninde oluşacak muhtemel bilişsel kodlama Suriyeli ve tacizci ikilisi olacaktır. Haber başlığında kullanılan diğer bir sözcüğe geçecek olursak, “UÇTULAR” ifadesi, argo literatüründen seçilmiş ve birine karşı uygulanan aşırı şiddet eylemini ifade etmek için kullanılır ki aslında argo literatürde bunun içinde aynı zamanda bir tür “kahramanlık, cesaret, yiğitlik” gibi oldukça ataerkil anlamlar da barındırır. Başka bir ifade ile “UÇMA” eylemini gerçekleştiren kişi çoğunlukla bir erkektir. Bu noktada başlığın tamamını ele aldığımızda “tacizci Suriyeli” ve elzem bir şiddet eylemi ile onu cezalandıran bir erkek ya da erkekler topluluğu karşımıza çıkıyor. Burada yukarıda belirtildiği gibi eylem, yani bir kişiye karşı birden fazla kişi tarafından uygulanan şiddet, kişi suç işlemiş olsa dahi yasal süreçlerden geçerek bireysel cezalandırmaya dönüşüyor ve haber başlığı da örtük bir biçimde bunu olumluyor. Haberin makro yapısında son olarak kullanılan görsellere baktığımızda, “UÇAN” tekme atan kişinin tekme atma anı ve “tacizci Suriyelinin” yere yığılma anı iki kare şeklinde servis edilmiştir. Bunun görsel okuması bir cezalandırma eyleminin-burası çok önemli zira burada şiddet uygulayan kişi ya da kişiler yasalardan bağımsız olarak insiyatif kullanarak bu eylemi gerçekleştiriyorlar- nasıl başarıya ulaştığını sembolik olarak gösteriyor, tacizci yere yığılmıştır, yani aslında “cezasını bulmuştur” fakat burada önemli olan bu eylemin yasalar çerçevesinde gerçekleşmemiş olmasına rağmen bir tür kahramanlık bakış açısı ile sunulmuş olmasıdır.

Haberin içeriğine baktığımızda, olayın Mersin ilinde geçtiğini, Omar Monda isimli Suriyeli bir sığınmacının bir kadına tacizde bulunduğu ve olay neticesinde üç kişinin saldırısına uğradığını öğreniyoruz. Polisler tarafından gözaltına alınan ve akabinde

tutuklandığını okuduğumuz Omar Monda'ya saldıran üç kişi ile ilgili herhangi bir işlem yapıp yapılmadığını bilmiyoruz. Burada önemli olan husus şu ki, suç işleme eylemi neticesinde işleme gereken yargılama, cezalandırma silsilesinin önce kendinden inisiyatifli bir ya da birkaç kişi tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır. Başka bir ifade ile tacizci olduğu iddia edilen Omar öncelikle linççi bir grup tarafından cezalandırılmış, devamında kolluk güçleri tarafından alınmış ve adli makamlarca da cezalandırılmıştır. Özetle yasal cezalandırma sistemi ikinci plandadır burada.

TACİZCİ SURİYELİYE sokakta uçan tekme

1

DAYAĞIN ETKİSİYLE YERE YIĞILDI
MERSİN'de Suriyeli Omar M. (29), dün sokakta E.A. (25) adlı kadını elle taciz etti. Kadının bağırmasıyla, çevredeki 2 genç tacizciyi tekme tokat dövdü.

2

KALKIP KAÇARKEN TEKMEYİ YEDİ
YERE yığılan Suriyeli, ayağa kalkıp kaçmaya çalıştı. Ancak bir vatandaş Omar M.'yi uçan tekmeyle yere serdi. Omar M. çıkarıldığı mahkemece tutuklandı. (DHA)

04.11.2016, Sözcü Gazetesi, s, 20.

Aynı haberin Sözcü gazetesindeki sunumu ise neredeyse linç eylemini alkışlar niteliktedir. Hürriyet gazetesi ile benzer bir haber balığı kullanan Sözcü gazetesi kullandığı görsellerle şiddet eylemini adım adım anlatmaktadır. Haber metni olarak daha kısa olan aynı haberin bu gazetede ki sunuş biçiminde olayla ilgili hemen hiçbir enformasyon alamıyoruz. 1 ve 2 olarak numaralandırdığı, karikatürize ettiği fotoğraflar için kullandığı

büyük başlıklar dikkat çekicidir. 1.fotoğrafın altında kullandığı başlık olan “DAYAĞIN ETKİSİ İLE YERE YIKILDI” ifadesi gerçekleşen şiddet eyleminin düzeyini göstermektedir. Ayrıca bir şiddet eylemini “dayat” atmak ya da “dayak” yemek biçiminde formüle eden haber başlığı şiddeti, fiziki saldırıyı zımnen olumlu lamaktadır. 2.fotoğraf altındaki başlık olan “KALKIP KAÇARKEN TEKMEYİ YEDİ” başlığı ise peşinen suçlu kabul edilen Suriyelinin cezalandırılmadan kaçamadığını, tekme yiyerek cezalandırıldığını söylüyor. “TEKMEYİ YEMEK” ifadesi yine argo literatürde “hak etmek” gizli manasını da barındıran bir kullanımdır, haber başlığı yasal bir süreç olan kişi ya da kişilerin cezalandırma işlemini sokağa havale etmekte, linç ve fiziksel saldırıyı amiyane tabirle “hak etti” olarak okuyucuya sunmakta ve bu yolla linç meşru gösterilmekte, teşvik edilmektedir.

4. Lincin Bir İmtiyaz Olarak Tanımlanması: Gale yana Gelme Hakkı

Arapça bir sözcük olan imtiyaz kavramı başkalarına tanınmayan özel bir takım hakların ya da hallerin bir kişi ya da gruba tanınması, bir kişi ya da grubun ayrıcalıklı tutulması anlamına gelmektedir. İmtiyaz kavramı özellikle sosyal bilimler literatüründe 1970’lerden itibaren başta feminist çalışmalar ve sonrasında gelişen özellikle Amerika’da ortaya çıkan Beyazlık çalışmaları sayesinde tartışılır bir kavram olmuştur. Öncelikle birçok bakımdan erkeklerin toplumsal yaşamda kadınlara göre imtiyazlı bir konumda olduğunu tartışan ve bu imtiyazın kaynaklarını araştıran feminist teori (Beauvoir, 1993) ve daha sonra siyahlar ile beyazlar arasındaki imtiyaz meselesini gündeme getiren beyazlık çalışmaları (Ünlü, 2018: 55-64) toplumsal bir kesimin, bir grubun ya da bir cemaatin diğerlerinden üstün ya da imtiyazlı hallerinin ne anlama geldiğini, bu imtiyazların nasıl verildiği, nasıl inşa edildiği ve nasıl sürdürüldüğü üzerinde tartışmaları beraberinde getirdi. İmtiyazlı olma hali demokratik bir yönetimle yönetilen bir ülkede ya da toplumda elbette herhangi bir

gruba yasal olarak tanımlanan ayrıcalıklar silsilesi değildir. Elbette burada bahsedilen imtiyaz, bir topluluğun ya da grubun hâkim, egemen konumundan kaynaklı olarak genellikle toplumda azınlık olan, dezavantajlı olan bir diğer gruba karşı kendisinde gördüğü ve hem siyasal hem kültürel ve bazen de yasalar karşısında da elinde tuttuğu sütün olma, ayrıcalıklı olma halidir. Bir topluluğun kendini imtiyazlı hissetmesi ile linç arasında doğrudan bir bağ vardır, öyle ki imtiyaz ile çoğunluk olma hali, avantajlı olma hali arasındaki ilişki düşünüldüğünde linç eylemini gerçekleştirmek de ancak ve ancak imtiyazlı grubun elindedir.

Ancak çoğu zaman soyut bir düzlemde işleyen bu imtiyaz hali belirli sembolik kavramlarla beraber harekete geçip lince evrilir. Bu kavramların en önemlilerinden biri “milli refleks”tir. Milli refleksin Türkiye’de linçlere evrilen tarihi oldukça zengindir, bu çalışmanın da ilgili bölümünde buna değinilmiştir. Milli refleks beraberinde ortaya çıkan linç hadiseleri, sıklıkla “vatandaşın haklı tepkisi” eşliğinde olağan, “doğal” bir çehreye bürünmektedir (Bora, 2014: 31). İmtiyaz halini harekete geçiren başka bir kavram ise “hassasiyet” kavramıdır. Milli refleks kavramıyla çok da ayrık düşünülemez bu kavram, bir sınır çizmekte, limit koymakta ve “muhabata geri dur” ihtarını yapmaktadır (Bora, 2018: 275). Dolayısıyla “milli refleks”, “hassasiyet”, “milli öfke” ve daha sıralanacak birçok kavram çoğunluğun imtiyazlı olma halinden aldıkları “meşruiyetle” linç eylemini gerçekleştirmeyi haklı göstermeye aracılık etmektedir. Bu kavramlardan herhangi birinin sınırının ihlal edilmesi, ya da edildiğinin düşünülmesi linci çağırmakta ve gerçekleşecek linç de bu kavramlar çerçevesinde değerlendirildiği zaman “akla makul” olarak nitelendirilmektedir.

SURİYELİ SAVAŞI

Savaştan Türkiye'ye kaçan Suriyelilerle ilgili rahatsızlık, İstanbul'da faciaya dönüyordu. Güvercintepe'de bir çocuk bıçaklanınca mahalleli ayaklandı, Suriyeliler'e ait dükkânlar kurşunlandı, ateşe verildi.

Fırat ALKAC/İSTANBUL

BAŞAKŞEHİR'in gecekondu mahallesi Güvercintepe'nin ekonomik yapısı savaştan kaçan Suriyelilerin gelişiyle tamamen değişti. Mahallede 200 lira olan ortalama kiralar 1000 TL'ye çıktı, kaçak çalışan Suriyeliler nedeniyle tekstil atölyelerindeki ücretler aylık 500 TL'ye düştü. Mahallenin ekonomik yapısındaki değişiklik birçok kişiye rahatsızlık uyandırsa da önceki geceye kadar büyük bir olaya neden olmadı.

'SURİYELİLER SALDIRDI'

İddiaya göre, önceki gün Suriyeli ve mahalleli çocuklar arasında çıkan kavgada, mahalleli bir çocuk Suriyeli bir çocuk tarafından bıçaklandı. Bu iddia mahallenin bir anda karışmasına neden oldu. Suriyeli esnafa başlayan saldırının ardından iki grup Ahmet Yesevi Caddesi'nde birbirlerine taş ve sopalarla saldırdı. Suriyelilere ait iki lokanta ve bir berber dükkânı yakıldı. Bazı dükkânlar ise kurşunlandı ya da taşlandı.

EVİ ATEŞE VERDİLER

Ahenk Sokak'ta yaklaşık 30 Suriyeli gencin konakladığı, mahallede otel olarak bilinen bina akşam saatlerinde ateşe verildi. Güvercintepe sakinlerinden bir grup, yangına müdahale etmek için gelen itfaiye ekiplerine de saldırdı. Mahalledeki gerginlik, çevik kuvvet polislerinin gelmesiyle yatıştı. Herkes evlerine döndü. Güvercintepe'li dün de gergin bir güne uyandı. Dükkânları yakılan ya da kullanılamaz hale getirilen Suriyeli esnaf temizlik yaparken, Suriyelilerden bir kısmı ise mahalleyi terk etti.

11.05.2015. Hürriyet Gazetesi, s, 3.

11.05.2015 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan haberin başlığı “Suriyeli Savaşı”dır. Savaş Türk Dil Kurumu tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “ devletlerin ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, harp, cenk, cidal”. Haberin başlığı kuvvetle muhtemel yaşanan olayın vahametini göstermek adına teşbih yapılarak seçilmiştir, haber görseli olarak kullanılan ateşe verilmiş bir ev fotoğrafı da savaş izlenimi vermektedir. Ancak yukarıda tanımlandığı üzere savaş kelimesinin anlamı oldukça farklıdır, egemen iki devlet arasında cereyan eden çatışma hali olan bir kavram sığınmacıların yaşadıkları evlerin ateşe verildiği bir linç için tercih edilmiştir. Bu tercih ilk olarak yaşanan olayın “karşılıklı” olduğu, tarafların eşit güç dengesinde olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Haberin girişinde aktarılan enfomasyona baktığımızda; söz dizimi, semantik yapı, seçilen sözcükler lincin bir “galeyan” neticesinde ortaya çıktığı açıkça göstermektedir. “Savaştan Türkiye'ye kaçan

Suriyelilerle ilgili rahatsızlık, İstanbul’da faciaya dönüyordu” cümlesi ile başlayan haberin girişinde Suriyelilerle ilgili toplumda bir rahatsızlığın olduğunu öncelikle işaret ediyor, ancak bu rahatsızlığın ne olduğu nerelerde vuku bulduğu kimlerin, hangi toplumsal kesimlerin Suriyelilerden rahatsız olduğuna dair bir bilgi bulunmuyor. Okuyucu bu cümlede Suriyelilerin bir rahatsızlık kaynağı olduğunu anlıyor sadece zira başka bir enformasyon verilmemiştir. Aynı cümlenin devamı “...İstanbul’da faciaya dönüşüyordu” ifadesi ile bitmektedir. Öncelikle, “dönüşüyordu” ifadesi gramatik olarak “dönüşmemiş olma” anlamındadır, “sınırından dönmek”, “neredeyse olma” gibi gerçekleşmesi çok muhtemel fakat gerçekleşmemiş bir duruma gönderme yapmaktadır. Ancak haber metninin tamamı okunduğunda olayların yaşandığı mahallede Suriyelilere ait dükkânların ateşe verildiği, 30 Suriyeli sığınmacının yaşadığı bir otelin yakıldığı ve yangını söndürmek için gelen itfaiye aracına linç güruhunun engel olduğu bilgisine haiz oluyoruz.

Haber metninin devamı ise bize linç grubunun ya da güruhunun “galeyana gelme” imtiyazının gerekçelerini sıralıyor. Haber metninde lincin gerekçesi şu şekilde açıklanıyor;

Başakşehir’in gecekondu mahallesi Güvercintepe’nin ekonomik yapısı savaştan kaçan Suriyelilerin gelişiyle tamamen değişti. Mahallede 200 lira olan ortalama kiralar 1000 TL ye çıktı, kaçak çalışan Suriyeliler nedeni ile tekstil atölyelerindeki ücretler aylık 500 TL’ye düştü. Mahallenin yapısındaki değişiklik birçok kişide rahatsızlık uyandırsa da bir önceki geceye kadar büyük bir olaya neden olmadı.

Yukarıdaki ifadeler halkın neden “galeyana” geldiğinin rasyonel gerekçelerini açıklamaya çalışır niteliktedir. Yukarıda dile getirilen hassasiyet kavramı etrafında düşünüldüğünde mahalle halkının ekonomik hassasiyetleri bu lince cevaz vermiştir. Haber metninde rakamlarla açıklanan ekonomik kötüye gidiş linç eyleminin rasyonel gerekçesini oluşturmaktadır.

Haber metnine bakmaya devam edecek olursak, haberdeki ilk alt başlık “Suriyeliler Saldırdı” başlığıdır. Başlığa taşınan bu ifade anonimdir, başlık tırnak içinde verilmesine rağmen bu ifadenin kime ait olduğu haber metninde belirtilmemiştir, dolayısıyla okuyucu olayların Suriyelilerin saldırısı sonucu çıktığını anlamaktadır bu haber başlığıyla. Metnin devamında olayların sebebinin Suriyeli ve mahallenin yerlilerinin çocukları arasında yaşanan bir tartışmadan sonra bir çocuğun bıçaklanması olduğunu öğreniyoruz. “Suriyeliler Saldırdı” alt başlıklı haber metni, yaşanan olaylar neticesinde Suriyelilere ait iki lokantanın ve bir berber dükkanının ateşe verildiğini, Suriyelilere ait bazı dükkanların ise kurşunlandığını aktarıyor. Haber metninin diğer alt başlığı olan “Evi Ateşe Verdiler” başlığında 30 Suriyeli sığınmacının yaşadığı bir evin ateşe verildiği ve yangını söndürmeye gelen itfaiyeye linç grubu tarafından izin verilmediği bilgileri aktarılıyor. Haber metni olayların yaşanmasından bir gün sonra bazı Suriyelilerin mahalleyi terk ettiğini ve geriye kalanların “gergin bir güne uyanarak” ev ve dükkanlarında linçten geriye kalanları temizlediği bilgisiyle bitiyor. Özetle Hürriyet Gazetesindeki haberin kurgulanışı, başlıkları, haber girişleri ve alt başlıkları ile oldukça ağır bir linç eylemini mahalle halkının “hassasiyetlerinin” bir tür patlaması olarak sunup yaşananları bir tür gerginlik düzeyine indirgeyerek haberi sunuyor. Oldukça büyük çaplı bu linç eylemi ile ilgili herhangi bir adli soruşturmanın olup olmadığı bilgisini de öğrenemiyoruz. Böylelikle linç mahallenin imtiyazlı grubu tarafından yönetilen ve sonuçlanan ve hiçbir yasal sorumluluğu olmayan bir galeyana gelme hali olarak sunuluyor.

İstanbul'da Suriyeli krizi

Gaziantep, Kilis ve Şanlıurfa gibi sınır kentlerinde yaşanan Suriyeli kavgası İstanbul'a sıçradı. Başakşehir'de taşlı sopalı kavgaya çıktı. Taksim'de ise pankart açan Suriyelilere polis müdahale etti...

İSTANBUL'da tehlikeli gerginlik... Başakşehir'de Suriyeliler ile mahalleli birbirine girdi. Olay, mültecilerin yoğun olarak yaşadığı Güvercintepe'de meydana geldi. Suriyeli sığınmacılar ile mahalle sakinleri arasında önceki gün bilinmeyen bir nedenle tartışma çıktı. Tartışma kısa sürede büyüdü, akşam saatlerinde ise taşlı sopalı kavgaya dönüştü.

İTFAİYE ARACINA TUĞLA ATILAR

Çıkan olaylarda, Ahmet Yesevi Caddesi Ahenk Sokak'ta bulunan ve Suriyelilerin yaşadığı öğrenilen 2 katlı bir apartmanın giriş katı mahalleli tarafından ateşe verildi. Olay yerine itfaiye ekipleri sevk edildi. Mahalle sakinleri, yangına müdahale edilmesine engel olmak istedi. Grup, caddeyi kapatarak, itfaiye araçlarına taş ve tuğla parçaları attı.

MAHALLEYE TOMA'LAR GÖNDERİLDİ

Çevredeki vatandaşların araya girmesiyle sakinleşen gruptakiler, itfaiyenin yangına müdahalesine izin verdi. Yangın söndürülürken, binanın birinci katında hasar oluştu. Olayların büyümesi üzerine, Güvercintepe Mahallesi'ne çok sayıda Çevik Kuvvet ekibi sevk edildi. Ayrıca TOMA'lar da mahallede önlem aldı. Olayda yaralananlar olduğu öğrenildi. (DHA)

Güvercintepe'yi karıştıran olaylar sonrası polis sağduyu çağrısı yaptı. Yanan ev ise kullanılmaz hale geldi.

SURİYELİLER TAKSİM'DE EYLEM YAPTI: 5'İ GÖZALTINA ALINDI

TAKSİM'de de Suriyeli gerginliği yaşandı. İrani Mahabad kentinde tecavülden kurtulmak isterken, çalıştığı otelin dördüncü katından atayarak intihar ettiği belirtilen Farinaz Hosrevari için, eylem yapmak isteyen gruba polis müdahale etti. Türkiye'ye gelen Suriyelilerden oluşan gruptan 5 kişi gözaltına alındı.

11.05.2015. Sözcü Gazetesi, s. 3.

Aynı haberin Sözcü Gazetesindeki sunumu ise Suriyeli sığınmacılara dönük linç silsilesini “Suriyeli krizi” olarak tanımlıyor. Haber başlığı linç eylemini aksaklık, işlerlik bozukluğu, bunalım, buhran ve benzeri anlamlarda kullanılan “kriz” sözcüğü ile açıklıyor. Sözcüğün önüne eklenen Suriyeli ifadesi krizin nereden kaynaklandığına gönderme yapması açısından oldukça önemlidir. Seçilen başlık yaşananların Suriyelilerden kaynaklı olduğu öne kabulünü okuyucuya sunuyor. Haberın giriş metni, kriz olarak tanımlanan Suriyeliler yüzünden Antep, Kilis, Urfa gibi illerde de benzer hadiselerle sebep oldukları, dolayısıyla yaşananların bir silsile biçiminde yurt geneline yayıldığı algısı oluşturmaktadır. Bahsedilen diğer şehirlerde yaşanan hadiselerin neler olduğu, neden yaşandıkları, ne ile sonuçlandıkları, yaşanan bu hadiselerin sorumlu ya da sorumlularının kimler olduğu bilgisinden azade bir biçimde üst başlık olarak Suriyelilerin bir kriz kaynağı olduğu iması yaratılıyor. Haberın giriş metninde yaşanan linç girişimden tamamen bağımsız olarak

Suriyelilerin Taksim’de pankart açtığı ve polisin müdahale ettiği bilgisi iliştiliyor. Birbirinden tamamen bağımsız olan bu iki haberin iç içe geçirilerek sunulmasının tek ortak paydası Suriyeli sığınmacı olmak.

5. Yaratılan Tehdit Algısı ve Onu Bertaraf Etme Yöntemi Olarak Linç

Homojen bir toplum tasavvuru üzerine inşa edilen hemen hemen bütün ulus devletlerde ulusun homojenliğini, saflığını tehdit eden unsurlar sürekli olarak vurgulanmış ve bunlara kaşı teyakkuz halinde olunması gerektiği düşünülmüştür. Ulusun içerideki ve dışarıdaki “düşmanları” söylemi sadece Türkiye’de politik arenada karşılaşılan bir durum değil, tüm dünyada yaygın bir olgudur. Türkiye bazında düşünüldüğünde özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan soğuk savaş içeriği ile birlikte tehdit algısı hem içeriden hem de dışarıdan sürekli olarak gelebilme ihtimali canlı olan bir algı olarak diri tutulmuştur. Bu tehdit algısı söylemsel kuruluş itibariyle oldukça geniş bir alana sahip olup birçok konuda kendisini yeniden üretebilme potansiyeline sahiptir.

...Ulus aşırı savaş ve güvenlik politikasının yerini önemli ölçüde iç güvenlik, içeriden tehlikeler ya da “ intra –state wars” gibi yaklaşımlara bırakmıştır. Bu “internal stability” , iç istikrar kavrayışı, 1980’den sonra Türk politik ve askeri elitlerin yeni yaklaşımı olma özelliği göstermektedir. Adı anılan bu iç istikrarın sağlanmasının yolu “topraksal bütünlük” ve “ülkenin seküler karakterinin korunması” olarak tayin edilmiştir. İç istikrarın sağlanması söylemi önemli ölçüde bir “iç güvenlik tehdidinin” varlığı üzerine kurulmuş ve adı geçen iç güvenlik tehdidi olarak da PKK ve siyasal İslam’ın yükselişe geçmesi gösterilmiştir. 1990’ların başında “ayrılıkçılık ve terörizm” olan iç tehdit algısı, 1992’den sonra 1997’nin sonlarına kadar “radikal İslam ve Kürt ayrılıkçılığı” olarak yeniden tanımlanmıştır (Şur, 2016: 125).

Söylemsel düzeyde sürekli olarak yaratılan bu tehdit algısı beraberinde toplumda var olan ya da olabilecek çeşitliliklere karşı mesafeli, önyargılı ve nitekim saldırgan bir tutumun oluşmasında doğrudan etki etmiştir. Hâkim politik söylem içinde üretilen “düşman” ya da “tehdit” algısının medya araçları vasıtasıyla kamusallaştırılması yaratılan bu algının eyleme dönüşmesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Burada bir kez daha medyadaki söylemlerin ideolojik kuruluşları ve toplumdaki yansımaları üzerinde kısaca durmak gerekiyor. Medyada kullanılan dilin, seçilen sözcüklerin, onların sunuş biçiminin ve nihayet ortaya çıkan söylemin bizatihi ideolojik olduğu, bu yolla simgesel bir ideolojik anlatının ortaya çıktığını biliyoruz (İnceoğlu, 2009: 72-73). Van Dijk’da haber metinlerinin ve bu metinler aracılığıyla ortaya çıkan söylemin ideolojik olduğunun altını çizmişti, bu ideolojik anlatının yine yazar tarafından formüle edilen haber yapılarında (makro ve mikro) toplumdaki egemen olan güç ve iktidar ilişkilerinin tezahürü olarak ortaya çıktığını biliyoruz (Van Dijk, 2007).

18.05.2015 tarihli Sözcü gazetesinin “Suriyelileri İstemiyoruz Mitinginde Suriyeli Avı” başlıklı haberi Suriyelilerin açık bir tehdit olarak algılandığına açık bir örnektir. Gazetenin haberde kullanıldığı başlık oldukça dikkat çekicidir. “Suriyeli İstemiyoruz Mitingi” doğrudan Suriyeli sığınmacıların toplumda istenmediği, tehdit olarak algılandığına gönderme yapmaktadır. Öte yandan her ne kadar haber başlığı tırnak içinde, yani aktarılan bir formda sunulmuş olsa da burada kimin sözünün haber başlığına taşındığı yani konusu oldukça önemlidir. Suriyelilerle ilgili hemen tüm linç haberlerinde sürekli olarak saldırgan grubun, linç grubunun beyanlarının, onların sözlerinin haber başlıklarına ve haber metinlerine taşındığını görüyoruz. Hiçbir haber metninde ya da haber başlığında mağdur olmalarına rağmen, linçe maruz kalmalarına rağmen Suriyeli bir sığınmacının ifadeleri ya

da konu ile ilgili aktarımı haber metnine taşınmamıştır, bu da başlı başına ideolojik bir tutumdur. Özetle burada haber başlığı ve haber metinleri kimin sözünün kıymetli olduğu, kimin ya da kimlerin sözünün haber değeri taşıdığı ve haberleştirilerek yaygınlaştırılmasına doğrudan karar vermekte ve henüz haber yapılırken bile Suriyeli sığınmacı haberin öznesi olmasına rağmen haberin oluşum sürecinin tamamen dışında tutulmakta, nesne muamelesi görmektedir.

Haber başlığında kullanılan “Suriyeli Avı” ifadesi ise doğrudan Suriyeli sığınmacıları gayri insanileştirmektedir. “Av” ifadesi Türk Dil Kurumu tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır “Karada, denizde, gölde veya akarsularda evcil olmayan hayvanları vurma veya yakalama işi, şikâr”. Bu tanımlamada açıkça ortaya çıktığı gibi başlık için seçilen kavram Suriyeli “gayri medeni”, “vahşi”, “insanlık dışı” bir alanda kodlamaktadır. Öte yandan “av” resmi olmasa da, ilk anlamının dışında tehdit olarak algılanan, sorun olan herhangi bir hedefin ortadan kaldırılması, mağlup edilmesi anlamında kullanılmaktadır. Özellikle savaş ve çatışma literatüründe gayri resmi olarak kullanılan bu kavram “düşman ya da tehdit” olarak algılanan, tanımlanan nesnenin ortadan kaldırılması göndermesi yapmaktadır. Özetlemek gerekirse haber başlığın kurgulanışı okuyucuya doğrudan, zaten istenilmeyen bir grup olan, tehdit olarak algılanan Suriyeli sığınmacıların yarattığı rahatsızlığın bertaraf edildiği mesajını vermektedir. Bertaraf etme yöntemi olarak da “av” sözcüğünü kullanmaktadır, bu ifade ayı zaman da Suriyelilerin görüldükleri yerde avlanması gereken insan dışı bir nesne olarak kodlamaktadır.

Bıçaklanan Suriyeli genç hastaneye götürüldü.

'Suriyelileri istemiyoruz' mitinginde Suriyeli avı

ŞANLIURFA'da bazı kişiler sosyal medya üzerinden oluşturdukları grup ile dün kent merkezindeki Topçu Meydanı'nda; 'Suriyelileri istemiyoruz' mitingi yapacaklarını duyurdu. Hafta içi açıklama yapan Şanlıurfa Valisi, mitinge izin verilmeyeceğini söyledi. Sosyal medyada çağrılarının devam etmesi nedeniyle polisler dün mitingin yapılması planlanan Topçu Meydanı ve çevresinde zırhlı araçlar ile yoğun önlem aldı. Birkaç kişilik gruplar halinde toplanan ancak alana giremeyenler sokak aralarında korsan gösteri yapmak istedi. Yaklaşık 30 kişilik grup, karşılarına çıkan 3 Suriyeli ile tartışmaya başladı. Kısa sürede Suriyelilerden 1'i bıçaklandı, 2'si tekme-tokat dövüldü. Esnafın engellemeye çalıştığı gruba, ihbar üzerine gelen polis ekibi müdahale etti, 15 kişi gözaltına alındı. (DHA)

18.05.2015, Sözcü Gazetesi, s, 10.

Haber metninde olayın nasıl gerçekleştiğini kısaca anlatırken kalabalık bir grup tarafından üç Suriyeli sığınmacıdan birinin bıçaklanmasını bir tür "taşkınlık" diğer ikisinin ise dövülerek darp edilmesini "tekme tokat dövüldü" gibi amiyane bir ifade kullanarak aktarıyor. "Tekme tokat dövme" deyimini Türkçe'de aynı zamanda bir güç gösterisi anlamını da barındırmaktadır. Sonuç olarak haberin başlıktan itibaren kurgulanma biçimi öncelikle Suriyeli sığınmacıların toplumda bir huzursuzluk kaynağı olduğu, istenmeyen bir grup

olduğu, tehdit olarak algılandığı enformasyonunu vererek devamında gelen linç eylemini de bunun bir tür tepkisi, karşılığı olarak sunmaktadır.

Sopa ve bıçaklarla sokağa çıkan çoğunluğu genç onlarca kişi, önlerine çıkan Suriyelileri dövüp bıçaklamış, ev ve işyerlerini tahrip etmiş, araçlarına zarar vermişti.

Gaziantep'i geren şüpheliler hangi kiracı

Hasan KIRMIZITAŞ / DHA

İÇ karışıklığın sürdüğü Suriye'den kaçan 300 bini aşkın kişinin yerleştiği Gaziantep'in Ünalı Mahallesi'nde, 11 Ağustos gecesi, Hıdır Çalar (62) öldürüldü. Çalar'ın, Suriyeli kiracıları tarafından öldürüldüğünün iddia edilmesiyle kentte tansiyon yükseldi. Suriyeli sığınmacılara yönelik mahallede başlayan öfke, kentin diğer semtlerine de sıçradı.

GÖÇ ETTİRİLDİLER

4 günlük gerginlik sürecinde 8 bine yakın Suriyeli kamplara gönderilirken, kendini güvende hissetmeyen binlercesi de

başka kentlere göç etti. Ölümüyle kentte tansiyonun yükselmesine yol açan Hıdır Çalar'ın, Adli Tıp Kurumu'nda yapılan otopsisinde 11'i öldürücü 42 bıçak darbesiyle yaşamını yitirdiği ortaya çıktı.

3'Ü SURIYE'YE KAÇTI

Çalar'ın gözaltına alınan 5 Suriyeli kiracısı cinayeti, kendileri gibi kiracı olan 3 Suriyeli kardeşin işlediğini söyledi. Suçlamaları reddetse de 5 Suriyeli tutuklandı, aralarından sadece biri bir süre sonra serbest bırakıldı. Aradan geçen süre içinde yakalanamayan ve Suriye'ye kaçtığı tahmin edilen cinayet şüphelisi diğer kiracı 3 kardeş için tutuklamaya yönelik arama kararı çıkarıldı.

17.01.2015, Hürriyet Gazetesi, s, 3.

Haber başlığında yer alan “GaziAntep'i geren şüpheliler hangi kiracı” ifadesi tüm Antep halkının gergin olduğunu ön kabulüne dayanarak, Antep'ilerin biri ya da birileri tarafından gerildiği algısını yaratıyor. Bu çalışmanın başka bir başlığında değinildiği üzere Suriyeli sığınmacılar konteksti içinde “gerilme” hakkı sadece egemen olan topluluğa aittir ve bu gerilimim de beraberinde “haklı bir galeyana” doğurmaktadır genellikle, zira neredeyse tüm linç haberlerinin haber metinlerinin girişinde öncelikle linç eden gürhunun

neden “gerildiğine” dair bir enformasyon aktarılmaktadır. Bu da lincin meşru gerekçelerinin gösterilmeye çalışılması bakımından oldukça yaygın kullanılan bir stratejidir. Bu haber metninin girişinde de Suriyeli sığınmacıların Antep’teki sayısal oranı verilerek haberin konusu ile ilgili olmamasına rağmen, nüfus olarak Suriyelilerin oldukça kalabalık olduğu ve bunun da kentte bir tür “tehdit” olarak, rahatsızlık olarak “kolayca” anlaşılacağı, anlaşılması gerektiği imajı çiziliyor. Haber başlığının yanında yerleştirilen ve muhtemelen katil zanlısı olduğu düşünülen fotoğraf bir ihbar, aranan kişi (wanted) ilanı niteliğinde sergilenmiştir. Haberde kullanılan görsel çoğunluğu genç erkek ve çocuk olan bir kalabalığın “öfkeli” olduğu anlaşılan bir kalabalığın günlerdir devam eden bir “yüksek tansiyon” eşliğinde sopa ve bıçaklarla sokağa çıktıklarını ve önüne gelen Suriyelilere saldırdıkları bilgisi sunuluyor. Oldukça normal bir halde sunulan bu bilgi, kentte asayiş birimlerinin, emniyet mensuplarının olmadığı, “öfkeli kalabalıkların” kendi asayişini kendilerinin tesis ettiği ve bunun oldukça normal olduğu izlenimi yaratmaktadır.

Haber metninde olayların sebebinin Hıdır Çalar isimli bir kişinin Suriyeli kiracılar tarafından öldürüldüğü iddiası olduğunu öğreniyoruz. Bu bilgi aktarılırken kullanılan dil, seçilen sözcükler oldukça önemlidir. Ölüm haberinden sonra “tansiyon yükseldi”, Suriyelilere dönük mahallede başlayan “öfke” kendin diğer “semtlere sıçradı” gibi ifadeler olayın bir cinayet vakasının dışında bir anlama sahip olduğunu anlatıyor. Normal şartlarda bir cinayet vakasının muhatabı mahalle sakinleri değildir elbette ancak haberde metin aralarında okuyucuya “mahalle halkının zaten gergin, huzursuz, rahatsız” olduğu ve zikredilen cinayet vakasının mevcut rahatsızlığı “tetiklediği” ve bunun da “haklı olarak” kentin diğer semtlere sıçradığı algısı yaratılıyor. Haberin ara başlıklarından biri olan “GÖÇ ETTİRİLDİLER” başlığının altında aktarılan enformasyona bakalım, haber

başlığının altında kentte dört gündür devam eden “gerginlik” sebebiyle sekiz bin kadar Suriyeli sığınmacı yaşadıkları yerlerden kamplara gönderilmiştir ve binlerce Suriyeli de kendilerini güvende hissetmedikleri için kenti terk etmişlerdir bilgisine haiz oluyoruz. “GÖÇ ETTRİLDİLER” ifadesi bir başarıya, sonuç almaya, olumlu bir neticeye işaret eden bir kullanımdır, bu başlığın altında aktarılan enformasyon ise olayın boyutlarını gözler önüne seriyor, kitlesel ve günler süren bir linç olayı neticesinde binlerce Suriyeli sığınmacı ya kenti ter ediyor ya da kamplara gitmek zorunda kalıyor ve haber metninde bu yaşananlar hâlihazırda kentte var olan “rahatsızlığın” bertaraf edildiği, rahatsız olanların muzaffer bir biçimde bu olaydan çıktıkları imajını yaratarak aktarılıyor. Aynı başlık altında katil zanlısının cinayeti nasıl işlediğine dair aktarılan bilgiler; “11 öldürücü 42 bıçak darbesi” Suriyelilerin ne kadar “vahşi” olduğu, “tehdidin” boyutlarını göstermesi açısından özellikle vurgulanmıştır. Özetlemek gerekirse kent sakinlerini “tehdit” olarak gördükleri Suriyeli sığınmacılar kitlesel ve günler süren bir linç eylemi neticesinde şehirden gönderilmişlerdir ve “tehdit” bertaraf edilmiştir.

Sorun, tehdit, rahatsızlık kaynağı, istenmeyen misafirler olarak algılanan Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları yerlerden kovulmaları, linç ya da sistematik linçler eşliğinde kovulmalarına bir diğer örnek de 15.07.2016 tarihli Hürriyet Gazetesi’nin haberidir. Haber başlığında kullanılan “Kavgadan sonra Kayseri’den ÇIKIŞ” ifadesindeki “ÇIKIŞ” sözcüğünün büyük harflerle ve kırmızı renkte yazılması, bulunulan bir yerden çıkmak için yol tarifi anlamında işaret eşliğinde kullanılan ÇIKIŞ (EXİT) tabelalarını anımsatmaktadır

■ **KAYSERİ**'nin Kocasinan ilçesi Uğurevler Mahallesi'nde, iddiaya göre bisiklet çalan Suriyeli gençlerle mahalle sakinleri arasında tartışma çıktı. Gerginliğin büyümesi üzerine çıkan kavgada iddiaya göre Suriyeli 30 kişilik grup, Doğan Demir (48) ve oğlu Umut (17) ile komşularının oğlu

Alper Çadır'ı (15) sopa ve demir çubuklarla dövdü. Polis, saldırgan gruptan 3 kişiyi gözaltına aldı. 3 yaralı da hastaneye kaldırıldı. Umut Demir'in başına 12 dikeş atıldı, Alper Çadır'ın ise kırılan kolu alçıya alındı. Taburcu edilen Doğan Demir, Suriyelilerin mahallenin huzurunu boz-

duğunu ve halkın istemediğini belirterek, "Bunlardan şikâyetçiyiz. Gereken neyse yetkililerimiz yapsın. Suriyelileri istemiyoruz" dedi. Polis, olayın meydana geldiği mahallede geniş güvenlik önlemi alırken, Suriyeli bazı kişiler eşyasını kamyonetlere yükleyerek mahalleden ayrıldı. ■ **DHA**

15.07.2016, Hürriyet Gazetesi, s. 18.

Haber metninde Suriyeli sığınmacılar tarafından dövüldüğü iddia edilen bir çocuk ve onun aile ve yakınları ile Suriyeli sığınmacı bir grup arasında yaşanan kavga anlatılıyor. Suriyelilerle ilgili linç haberlerinde sıklıkla kullanılan bir enfomasyon olan yerel halkın sığınmacılardan rahatsız olduğu, sığınmacıların gönderilmesi gerektiği bilgisi yine aktarılıyor bu haberde de. Ancak haberde olayın nasıl çıktığına dair yine sadece yerel ahalinin fikirleri paylaşılmış, Suriyeli sığınmacıların yaşanan olayla ilgili ne söylediğini bilmiyoruz. Haber metni saldırgan grubun Suriyeli olduğunu söylüyor ancak yaşananlar sonrasında mahalleyi ve hatta şehri terk etmek zorunda kalanlar yine Suriyeli sığınmacılar olduğunu görüyoruz. Haber metninde kullanılan iki fotoğraftan ilki, Suriyeliler tarafından şiddete uğradığı iddia edilen ve sargılı kolu ile fotoğraflanan çocuk görüntüsü mahalle halkının sığınmacılardan mağdur olduğu izlenimi yaratması açısından oldukça önemlidir.

Öte yandan başka bir karede ise Suriyeli sığınmacıların bir kamyonetin kasasında şehirden ayrıldıkları görüntüsü, rahatsızlığın çözüme kavuştuğu izlenimi yaratmaktadır. Oldukça kırılğan bir zeminde yaşamlarını devam ettirmeye çalışan Suriyeli sığınmacılara dönük medyada kurulan bu dil, savaştan kaçarak gelip sığındıkları bir ülkede sürekli huzursuzluk kaynağı, istenmeyen misafir, tehdit unsuru olarak kamuoyunun zihninde yer edinmesine neden oluyor. Bu durum da hâlihazırda yersiz ve yurtsuz olan sığınmacıların sürekli bir kaçma haline dönüşen trajedisine dönüşüyor. Daha da önemlisi Suriyeli sığınmacılarla ilgili oluşturulan algı, muhtemel ve potansiyel yeni saldırılara, linçlere de meşruiyet zemini oluşturuyor.

6. Lincin Adını Koymak: Linç, Linç Girişimi, Gerginlik, Savaş, Yükselen

Tansiyon, Öfke...

Bu çalışma boyunca incelenen neredeyse hiçbir haberde Suriyelilere yönelik linç ya da linç girişimleri kavramın gerçek manası ile kullanılmamıştır. Linçler ya da linç teşebbüsleri, farklı adlandırmalarla, normalleştirme stratejileriyle, halkın haklı öfkesine gönderme yaparak daha çok mağdur olan Suriyeli sığınmacıları hedefe koyarak yapılan linçleri “anlaşılabilir” bir forma sokarak haberleştirme yöntemini kullanmaktadır. Bu çalışma boyunca konu dâhilinde incelenen haberler içinde lincin haber başlığında yer aldığı tek örnek Sözcü gazetesinin 22.07.2016 tarihli haberidir. Bu haberin başlığı olan “Suriyelilere linç girişimi” başlıktan da anlaşılacağı üzere gerçekleşen eylemin linç olmadığı, bir girişim olduğu intibasını yaratmaktadır ilk okuyuşta. Ancak haber metni okunduğunda eylemin bir linç girişimi değil doğrudan, lincin tanımına uygun bir biçimde kalabalık bir grubun sayıca az ya da korumasız bir diğer gruba fiziki saldırıda bulunduğunu anlıyoruz.

Suriyelilere linç girişimi

KONYA'da önceki akşam 16 yaşındaki İ.Ö., iddiaya göre yan bakma nedeniyle tartıştığı Suriye uyruklu 17 yaşındaki C.E.H. tarafından karnından bıçaklandı. Olayın ardından İ.Ö.'nün yakınları ve mahalleli, C.E.H.'nin saklandığı akrabasının evine taşla saldırıp, kapıyı kırıp içeri girecek evdeki aileyi ve C.E.H.'yi linç etmek istedi. Polisin olay yerine erken intikal etmesiyle aile, öfkeli kalabalığın elinden kurtarıldı. Şüpheli C.E.H. ile evde bulunan ve aralarında çocukların da olduğu 11 Suriyeli güvenlik önlemleri altında polis aracına bindirilip, polis merkezine götürüldü. Uzun süre evin önünde bekleyişini sürdüren kalabalık daha sonra dağıldı. Tolga YANIK (DHA)

BÜYÜK KORKU YAŞADILAR

Evden çıkarılan, aralarında çocukların da olduğu 11 Suriyelinin yaşadığı korku gözlerinden okunuyordu.

22.07.2016, Sözcü Gazetesi, s, 15.

Haber metninde aktarıldığına göre Konya'da biri Suriyeli sığınmacı olan iki çocuk arasında yaşanan bir kavganın bıçaklanma ile sonuçlanmasının ardından Suriyeli çocuğun yaşadığı ev ve akrabalarının evi bıçaklanan çocuğun yakınları ve mahalle ahalsinin de katılımıyla linçe dönüşüyor. Suriyeli çocuğun sığındığı evin taşlanması, evin kapılarının kırılarak linç grubunun içeri girmesi olayın linç olarak tanımlanması için yeterli bir eylem olarak tanımlanmıyor, olay bir linç girişimi olarak tanımlanıyor. Linç güruhunun “öfkeli kalabalık” olarak adlandırılması ise yine açıkça suç işleyen bir grubun işlediği cürümü normal, makul, anlaşılabilir bir tanımlama düzeyine çekmektedir. Polisler tarafından linç güruhunun elinden kurtarılan Suriyeli ailenin şiddete maruz kalıp kalmadıklarına dair bir enformasyon yok, ancak evin taşlanması başlı başına bir linç hadisesidir. Haberde kullanılan fotoğraf linç grubundan korkmuş, endişeli ve ağlayan insanların yer aldığı bir

kare ile dramatik bir biçimde haber metni ile birlikte servis edilmiştir. Özetle başından sonuna kadar dört başı mamur bir linç hadisesi, “girişim” olarak tanımlanmıştır.

Lincin nasıl adlandırıldığı, haber metinlerinde nasıl sunulduğu, lincin normal, meşru ve sıradan bir hadiseye dönüp dönmemesi oldukça önemlidir. Yasalarca suç sayılan - zira yargı ve kolluk kuvvetlerinin görev tanımında bulunan suç ya da suçluyu tespit etme ve yargısal süreç neticesinde cezalandırma eyleminin toplum içinde bir grubun kendisine vazife görmesidir linç- bir eylemin makul bir düzeyde, anlaşılabilir bir formda haberleştirilmesi yeni linçlere davetiye çıkarmakta, lincin nesnesi olan Suriyeli sığınmacılara dönük olası saldırıları sıradanlaştırmaktadır. Bu durumun kendisi toplumda asayiş ve cezalandırma gibi doğrudan kolluk kuvvetleri ve yargı gibi kurumların görev tanımını arasında bulunan fiilleri keyfi bir biçimde herhangi bir yasal kural ya da müeyyideye dayanmaksızın bir topluluk tarafından icra edilmesini normal kılmaktadır.

SONUÇ

Ana akım yazılı basında Suriyeli sığınmacılara dönük gerçekleştirilen linç ya da linç girişimlerinin nasıl haberleştirildiğini Hürriyet ve Sözcü Gazeteleri üzerinden inceleyen bu çalışmada linç eylemlerinin gazete sayfalarında nasıl temsil edildiği, ne sıklıkla gazete sayfalarında yer bulduğu ve en önemlisi de haberlerin nasıl bir dil ve söylem vasıtasıyla yapıldığı incelenmiştir. Zikredilen gazetelerin 2015 ve 2016 yıllarını kapsayan haberlerinin nicel ve nitel olarak analizi neticesinde elde edilen bulgular ve bu bulguların analizi bazı önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Belirlenen dönem aralığında Suriyeli sığınmacılarla ilgili söz konusu gazetelerdeki haber sayısının niceliksel olarak çokluğuna karşın gazetelerde haberlerin hangi tematik başlıklarda yer aldığı, Suriyeli sığınmacıların hangi temalar vasıtası ile haber konusu yapıldıklarına bakıldığında, ağırlıklı olarak Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı politikasının en fazla haber temasını işgal eden başlık olduğu göze çarpmaktadır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı politikasının da ele alındığı bu çalışmada, haber temalarından birinin, hatta önemli haber temalarından birinin Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı politikası olması garip bir durum olarak okunmamalıdır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara dönük uyguladığı açık kapı politikası ve buna karşılık özellikle Avrupa ülkelerinin sınırlarını Suriyeli sığınmacılara kapatması düşünüldüğünde, bu durumun belirgin haber temalarından biri olması kaçınılmazdır. Ancak öte yandan haberlerin diğer temalara dağılımı incelendiği zaman, aynı anda Suriyelilerin kriminalize edildiği, bir sorun olarak algılandığı, şiddetle ilişkilendirildiği, güvenlik ya da nüfus sorunları ile birlikte haber konusu yapıldığı temalar da belirgin bir orandadır. Buna karşılık, pozitif anlamda Suriyeli sığınmacıların haber temalarına konu olması oranı oldukça düşüktür. Örneğin Suriyeli sığınmacıların toplumsal

entegrasyonu, temel hak ve hürriyetlerden yararlanmaları, çok temel insani haklar olan, güvenlik, sağlık, barınma ve eğitim gibi haklara sahip olup olmadıklarına dair haber teması sayısı oldukça azdır. Bu çalışmanın da esas konusunu teşkil eden Suriyeli sığınmacılara dönük linç eylemlerinin haber konusu olma oranı ise sayısal olarak iki yıllık bir periyotta iki haneli rakamları aşmayacak kadar azdır. Daha önce de vurgulandığı gibi linç haberlerinin sayısal olarak azlığı bir yandan linç eyleminin incelenen yıllarda az olduğu sonucunu ilk elden ortaya çıkarsa da, var olan linç haberleri incelendiğinde, lincin hangi söylem stratejileri ile haberlere yansıdığı görüldüğünde biraz önceki tespit şüpheli, en azından tartışmalı duruma düşmektedir. Elbette yerel düzeyde gerçekleşen linç girişimlerinin ne kadarının ulusal ve ana akım yazılı basına haber olduğu bilinmiyor ancak haber olan linç eylemlerinin oldukça büyük çaplı linçler olduğu görülmektedir. Lincin haber olma istatistiğinin oldukça düşük olduğunu ortaya koyan bu çalışmada esas önemli husus ise linçlerin nasıl haberleştirildiğidir. Bu durumu anlayabilmek için linç haberlerinden seçilen örneklerin kapsamlı analize tabi tutulması sonucunda ortaya çıkan sonuçlar dikkat çekicidir.

Seçilen ve analize tabi tutulan linç haberlerindeki en dikkat çekici unsur, doğrudan linç eylemi olan bu olayların hiçbirinin linç olarak haberleştirilmemesidir. Bunun yerinde haberlerin makro ve mikro kurgulanışı linç olaylarını bambaşka söylemsel stratejiler vasıtasıyla açıklamaktadır. Bunlardan ilki, normalleştirme söylemidir. Hemen tüm linç haberlerinde kullanılan bu strateji, şiddet olaylarının yaşandığı, ölümlerin meydana geldiği, yaralanmaların yaşandığı linç vakalarını “gerginlik, kriz, halkın öfkesi, yükselen tansiyon, öfkeli grup...” gibi oldukça sıradan bir biçimde normalleştirerek aktarmaktadır. Linç haberlerinin bu normalleştirme stratejisi ile sunulması, lincin mahiyetini, meşruluğunu ve

en önemlisi de tekrar etmesini doğrudan etkilemektedir. Diğer bir söylemsel strateji ise Suriyeli sığınmacıları kriminalize ederek, düşmanlaştırarak linçlerin meşru birer olaymış gibi sunulmasıdır. Linç haberlerinin sunumlarında Suriyeli sığınmacıların suçla olan ilişkileri, tekinsiz olmaları, madden ve manen yerel ahali üzerinde olumsuz etkilere neden olmaları gibi bilgilerin sunulması, yapılan linçleri meşru, haklı, anlaşılabilir bir zemine çekmekte ve linç bu vesile ile gerekçelendirilmektedir. Yine oldukça önemli olan husus, burada bu söylem stratejisi ile benzer rahatsızlıkları duyan ya da medyadan okuyan başka toplulukların da linç gibi şiddet içeren suçlara yönelerek rahatsızlıklarını dile getirmelerinin bilerek ya da bilmeyerek teşvik edilmesidir.

Linç haberlerinin sunulmasında sıklıkla kullanılan bir diğer söylem stratejisi ise tehdit algısı yaratarak linç eylemlerinin onu bertaraf ettiği imajını yaratmaktır. Suriyeli sığınmacıların yerli halk için sosyal, siyasi, özellikle ekonomik, demografik ve sıralanabilecek birçok başlıkta tehdit oluşturduğu haber sunumlarında enformasyon olarak verilmektedir. Örneğin linç hadisesinin yaşandığı bir bölgede, Suriyeli nüfusun hızla arttığı, ev kiralarının pahalandığı, yerel halkın iş bulmakta zorlandığı gibi istatistiksel bilgiler verilerek lincin bu sorunlardan kaynaklı olarak ortaya çıktığı algısı oluşturulmaktadır. Çoğunlukla linç eylemleri neticesinde Suriyeli sığınmacıların yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmaları da bu yaratılan tehdit algısının bertaraf edilmesi biçiminde sunulmaktadır. Bir diğer söylem stratejisi ise linç haberleri yapılırken kullanılan, halka galeyana gelme hakkı tanıyan dildir. Bu dilin kullanımı toplumun bir kesimine, bu kesim yerleşik olan ve sığınmacılara göre avantajlı ve imtiyazlı olan kesimdir şüphesiz, azınlıkta olan ya da korumasız olan diğer bir kesime karşı “galeyana gelme” hakkı tanımaktadır. Lincin bir galeyan neticesinde ortaya çıkması, onun tekrar etmesi potansiyelini de meşru

kılmakta, meşru göstermekte ve her yerleşik topluluğa sayıca kendilerinden az ya da korumasız olanlara karşı linç eylemi uygulama “hakkını” gayri yasal bir biçimde sunmaktadır. Son olarak lincin sürekli olarak başka kavramlar vasıtasıyla, başka sözcükler vasıtasıyla tanımlanması kullanılan başka bir söylem stratejisidir. Bu çalışmada incelenen linç haberlerinden sadece bir başlıkta linç kavramı kullanılmıştır, ancak tespit edilen bu yegâne haberde de açıkça bir linç eylemi “linç girişimi” olarak tanımlanmıştır. Lincin başka sözcük, kavram, söz dizimleri ile adlandırılması, onun vahametini, barındırdığı suç halini ve şiddetin varlığını azımsamakta; anayasal düzeni ve genel olarak toplumsal güvenliği doğrudan tehdit etmektedir.

KAYNAKÇA

- Arı, Tayyar (2007). *İran, Irak, ABD ve Petrol*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Baki, Betül (2013). Türkiye’de 1991-2011 Döneminde Gerçekleşen Linç Eylemlerinin Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik üniversitesi.
- Bali, R.N. (2009). *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri: Aliya: Bir Toplu Göçün Öyküsü(1946-1949)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Balibar, E. (2007). “İrkçilik ve Milliyetçilik”, Balibar ve Wallerstein, *İrk Ulus Sınıf*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Beauvoir, de Simone (1993). Kadın: İki Cins (Genç Kızlık Çağı), çev, Bertan Onaran, İstanbul: Payel Yayınları.
- Belge, M. (2008). Türkiye’de sosyalizm tarihinin ana çizgileri. *Murat Gültekingil (Der.), içinde, Modern Türkiye’de siyasi düşünce: Sol*, 19-49.
- Belge, Murat. (2008). “Türkiye’de Zenofobi ve Milliyetçilik”, içinde *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, Tanıl (2014). *Türkiye ’nin Linç Rejimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, Tanıl (2018). *Zamanın Kelimeleri, Yeni Türkiye’nin Siyasi Dili*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Brundage, W. F. (1993). *Lynching in the new South: Georgia and Virginia, 1880 1930* (Vol. 82). University of Illinois Press.
- Çelikel, Ayşe & Gelgel Günseli, Ö. (2014). *Yabancılar Hukuku*, İstanbul: Beya Yayınevi.
- Çiçekli, Bülent (2014). *Yabancılar ve Mülteciler Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Çubukçu, M. (2016). *Yıkılsın Bu Düzen!/Fel Yaskut Ennizam!: Arap Ayaklanmaları ve Sonrası*. İletişim Yayınları.
- Dağtaş, Banu (2003). *Reklamı Okumak*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Doğanay, Ülkü & Keleş, H., Çoban (2016). Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası, *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184.
- Durna, T., & Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. *Medyadan Söylemler*, içinde, İstanbul: Libra Kitap.
- Eagleton, Terry (1996). *İdeoloji*, çev, Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ergil, Doğu (1990). *Körfez Bunalımı*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ergin, M., (2009). “Bizden İrkçi Olmaz” Türk Kimliği ve İrksal Sözlükler” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 4, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fırat, Melet & Küçüköğlü, Ömer (2001). Irak ve Suriye’yle Sorunlu İlişkiler, der, Baskın Oran, *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 11980 2001*, Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gambeti, Zeynep (2007). Linç Girişimleri, Neoliberalizm ve Güvenlik Devleti, *Toplum ve Bilim*, No. 109, Yaz 2007, s. 7-34.
- Gunning, S. (1996). *Race, rape, and lynching: The red record of American literature, 1890 1912*. Oxford University Press on Demand.
- Güven, Dilek (2005). *6-7 Eylül Olayları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İnceoğlu, Y. ve Çomak, N. (2009). *Metin Çözümlemeleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kirisci, K. (1991). The legal status of asylum seekers in Turkey: Problems and prospects. *Int'l J. Refugee L.*, 3, 510.

- Köker, Eser & Doyanay, Ülkü (2010). Irkçı Değilim Ama...Yazılı Basında Irkçı-Ayrımcı Söylemler, İHOP, İnsan Hakları Ortak Platformu.
- Laclau, Ernesto (2012). *Evremsellik, Kimlik ve Özgürleşme*, çev, Ertuğrul Başer, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Larrain, Jorge (1994). *İdeoloji ve Kültürel Kimlik: Üçüncü Dünya Gerçeği*, çev, Neşe Nur Doğanıç, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Latif, D. (2002). Refugee policy of the Turkish Republic. *The Turkish Year Book*, 33, 12.
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev, Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.
- Mcdowall, David (2004). *Modern Kürt Tarihi*, çev, Neşenur Domaniç, İstanbul: Doruk Yayınları.
- Middle East Watch, *Human Rights in Iraq*, New Haven and London: Yale University Press, 1990.
- Odman, Tevfik (1995). *Mülteci Hukuku*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Oran, Baskın (1990). *Kalkık Horoz: Çekiç Güç ve Kürt Devleti*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, Erol (2016). Türk Dış Politikası Açısından Bir Kriz Örneği: Birinci Körfez Savaşı ve Türkiye'ye Gelen Iraklı Kürt Sığınmacılar (1991), *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.
- Paker, Murat (2006). Lincin Psiko-Politiği: Nedir, Niçin, Nasıl?, *Birikim Dergisi*, s, 2011.
- Pandır, Müzeyyen ve Diğerleri (2015). Türk Basımında Suriyeli Sığınmacılar Üzerine Bir İçerik Analizi, *Marmara İletişim Dergisi / Marmara Journal of Communication* • Yıl / Year: 2015 • Sayı / Issue: 24 • ss. 1-26.
- Raper, A. *The Tragedy of Lynching*, (Chapel Hill: University of North Caroline Press,

- Rochester, A. (1943). *The Populist Movement in the United States* (Vol. 35). International publishers.
- Sancar, Serpil (2014). *İdeolojinin Serüveni, Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, Ankara: İmge Kitapevi.
- Stuart Hall (2005). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü, içinde, *İktidar, İdeoloji*, der, Mehmet Küçük, *Medya*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şur, Tuncay (2016). *Türkiye’de Legal Kurdi Siyaset, Dahil Olma Arayışı ve Sistematik İnkâr*, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Tekinalp, Gülören (2003). *Türk Yabancılar Hukuku*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Turan, Hatice (2007). Sosyal Medya’da Şiddet: Sağduyunun Yitiminde Başkalık ve Kendilik Deneyimler, *Marmara İletişim Dergisi / Marmara Journal of Communication* • Yıl / Year: 2017 • Sayı / Issue: 27 ss/pp. 121-133.
- Ünlü, Barış (2018). *Türklük Sözleşmesi, Oluşumu, İşleyişi ve Krizi*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Van Dijk, T. A., (1988), *News as Discourse*, New Jersey Lawrance Erlbaum Associates Publishers.
- Van Dijk, T. A., (2010), *Söylem ve İktidar, (Discourse and Power)*, çev. Pınar Uygun, içinde Nefret Suçları ve Nefret Söylemi Hate Crimes and Hate Speech, İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- Van Dijk, T.A (2005) Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, içinde *Medya, İktidar, İdeoloji*, çev, der, Mehmet Küçük, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Van Dijk, T.A. (1992). Discourse and the denial of racism. *Discourse and Society*, 3(1), 87-118.
- Van, Dijk, T.A (1991). *Racism and the Press*, Londra: Routledge.

Yılmaz, Zeynep (2012). *Hukuki Açından Tolumsal Şiddet Olarak Türkiye’de Linç*,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Elektronik Kaynaklar

“Linç” Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.TS.5a766578a8d783.64794241 (Erişim Tarihi:11.12.2017)

Lynching; <https://www.britannica.com/topic/lynching>, (Erişim: 12.12.2017).

The Negro Holocaust: Lynching and Race Riots in the United States, 1880-1950,

<http://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/1979/2/79.02.04.x.html> (Erişim: 13.12.2017).

Lynching: By the State and Race: 1882-1968,

<https://web.archive.org/web/20100629081241/http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/shipp/lynchingsstate.html> (Erişim: 12.10.2017).

Civil Right Cases; <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/109/3/case.html> (Erişim: 12.10.2017).

Oldest and Boldest, <http://www.naACP.org/oldest-and-boldest/> (Erişim: 12.10.2017).

History of Lynching, <http://www.naACP.org/history-of-lynchings/> (Erişim: 12.10.2017).

Plessy. V. Ferguson, <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/163/537> (Erişim: 15.12.2017)

“Psiko-Politik Açından Milliyetçilik, Irkçılık, Linç”,<http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/160/turk-psikologlar-dernegi-istanbul-subesi-paneli-psiko-politik-acidan-milliyetcilik-irkcilik-linc#.WoDtkkxuLIU> (Erişim: 19.12.2017).

Ayşe Hür, 1934 Trakya Olayları; <http://www.avlaremoz.com/2016/06/21/1934-trakya-olaylari-ayse-hur/> (Erişim: 01. 05.2018).

Suriye savaşının kronolojisi için bkz. Uprising and civil war”,

<https://www.britannica.com/place/Syria/Uprising-and-civil-war#ref1173572>
(Erişim:11.10.2018)

“Kronoloji: Suriye’de isyandan iç savaşa”, <http://www.aljazeera.com.tr/kronoloji/kronoloji-suriyede-isyandan-ic-savasa> (Erişim: 11.10.2018).

“What is a Humanitarian Emergency?”, <http://humanitariancoalition.ca/what-is-a-humanitarian-emergency> (Erişim, 12.10.2018).

Birleşmiş Milletler G Terimleri Szlg; <http://multeci.net/?p=15> (Erişim: 15.10.2018).

Amnesty International; Stranded, Refugees In Turkey Denied Protection, <http://www.madde14.org/images/c/c3/Uaoikiaradaeng2009.pdf> (Erişim: 11.10.2018).

Chronology: 1991 Gulf War crisis, <https://www.unhcr.org/subsites/iraqcrisis/3e798c2d4/chronology-1991-gulf-war-crisis.html> (Erişim: 11.12.2018).

Suriyeli Mltesi Sayısı 5 Milyonu Geçti, <http://www.dw.com/tr/suriyeli-m%C3%BCltesi-say%C4%B1s%C4%B1-5-milyonu-ge%C3%A7ti/a-38217370> (Erişim: 11.12.2018).

Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2018, <http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim: 11.13.2018).

Laçin İdil Öztuğ, 1988-1991 Kuzey Irak Sığınmacı Krizi, <http://www.tdpkrizleri.44org/index.php/1988-1991-irakl-s-g-nmac-lar-krizi> (Erişim: 12.14.2018).

Uluslararası G rgt, “IOM, 2015 Yılında Akdeniz’de 3.771 Göçmenin ldğn Tespit Etti,” Ocak 2016: <https://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015> (Erişim: 11.13.2018).

Türkiye’deki Suriyeli Sayısı, Kasım 2018: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Suriyeli Mültecilerin Perspektifinde Türkiye’de Yaşam; https://www.academia.edu/24334131/Suriyeli_M%C3%BCltecilerin_Perspektifi_den_T%C3%BCrkiyede_Ya%C5%9Fam

Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasındaki Etkileri; <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20%20Suriyeli%20Mu308ltecilerin%20Tu308rkiye%20I307s327gu308cu308%20Piyasasina%20Etkileri%20.pdf>

https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Fran_Q1_2017.pdf(Erişim: 11.13.2018).

https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113#_ga=2.255367304,(Erişim: 11.13.2018)

<https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (Erişim 11.13.2018).

https://www.academia.edu/24334131/Suriyeli_M%C3%BCItecilerin_Perspektifinden_T%C3%BCRkiyede_Ya%C5%9Fam ,(Erişim: 11.14.2018).

https://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (Erişim: 6.07.2019).

Gazeteler

Hürriyet Gazetesi (2015-2016)

Sözcü Gazetesi (2015-2016)